

Walter Lippmann

ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΓΙΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΠΑΤΙΑΝΝΗΣ

- * Το βιβλίο τούτο, με τον τίτλο «Public Opinion», του διάσημου αμερικανού δημοσιολόγου και δημοσιογράφου W. Lippmann, εκδόθηκε για πρώτη φορά στις Η.Π.Α. το 1922, δηλαδή ύστερα από το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και μετά την επανέλευση της Μικρασιατικής Επανάστασης στη Ρωσία. Από τότε γνώρισε πολλά επανεκδόσεις στις κυριότερες γλώσσες κι έγινε βασικό εργαλείο ανάδυσης των προβλημάτων του δημοσίου βίου, που συνωστικά αναμάζουμε ακοινή γνώμη».
- * Η έκδοση του βιβλίου στα ελληνικά γίνεται για πρώτη φορά και είναι πλήρης και χωρίς συντομεύσεις.
- * Στο εξώφυλλο: Αετιοτέφεια από πίνακα του Γαίτη.

εκδόσεις
"καλδός"
ΑΝΑΞΑΓΟΡΑ 1, ΑΘΗΝΑ
Τηλ.: 5246241

καλδός
ΑΘΗΝΑ
1988

Ο κόσμος που μας περιβάλλει
και οι εικόνες του μέσα στο κεφάλι μας

1

Υπάρχει ένα νησί στον ωκεανό, όπου το 1914 ζούσαν λίγοι Άγγλοι, Γάλλοι και Γερμανοί. Κανένα τηλεγράφημα δε φτάει στο νησί αυτό, και το βρετανικό ατιμόπλοιο δεν έρχεται παρά μια φορά στις εξήντα μέρες. Το Σεπτέμβρη δεν είχε φτάσει ακόμα και οι νησιώτες μιλούσαν ακόμα για την τελευταία εφημερίδα, που έλεγε ότι πλησίαζε η δίκη της Μαντάμ Caillaux για τον πυροβολισμό του Gaston Calmette. Όλη η αποικία, λοιπόν, συγκεντρώθηκε, με μεγάλη αδημονία, στην προκυμαία μια μέρα στα μέσα του Σεπτέμβρη για να ακούσει από το στόμα του καπετάνιου την ετυμηγορία. Εκεί έμαθαν ότι για παραπάνω από έξι εβδομάδες τώρα, όσοι από αυτούς ήταν Άγγλοι και όσοι ήταν Γάλλοι πολεμούσαν υπέρ του απαρξιάστου των συνθηκών ενάντια σε όσους ήταν Γερμανοί. Για έξι αναπάντεχες εβδομάδες ενεργούσαν λες και ήταν φίλοι, ενώ στην πραγματικότητα ήταν εχθροί.

Αλλά η δυσάρεστη θέση τους διόλου δεν ήταν διαφορετική από τη θέση της πλειονότητας του πληθυσμού στην Ευρώπη. Στο νησί είχαν παραπλανηθεί για έξι εβδομάδες, στην ήπειρο ίσως για έξι μέρες ή έξι ώρες. Παρεμβλήθηκε ένα διάκενο. Ήταν η στιγμή, που η εικόνα της Ευρώπης, στην οποία οι άνθρωποι διεξήγαν τις δραστηριότητές τους, ως συνήθως, δεν ανταποκρινόταν κατά κανένα τρόπο στην Ευρώπη που ήταν πανέτοιμη να κάνει τη ζωή τους άνω-κάτω. Υπήρξε ένα διάκενο, όπου ο καθένας προσαρμοζόταν ακόμα σε ένα περιβάλλον που δεν υπήρχε πια. Σε όλον τον κόσμο, μέχρι την 25η Ιουλίου ακόμα, οι άνθρωποι κατασκεύαζαν αγαθά που δε θα μπορούσαν να αποστείλουν, σχεδιάζαν καριέρες, ονειρεύονταν επιχειρήσεις, διασκέδαζαν ελπίδες και προσδοκίες — όλα

με την πεποιθση ότι ο κόσμος που θα γνώριζαν στο μέλλον θα ήταν ο κόσμος που υπήρχε τότε. Οι άνθρωποι έγραφαν βιβλία, όπου περιέγραφαν τον κόσμο αυτό. Εμπιστευόνταν στην εικόνα που είχαν μέσα στο κεφάλι τους. Και μετά από τέσσερα χρόνια και κάτι, μια Πλέμπτη πρωί, ήρθαν τα νέα για την ανακωχή, και οι άνθρωποι άρχισαν να ξεπτάσει η απείριπτατη ανακούφισή τους, ότι η σφαγή είχε φτάσει στο τέλος της. Ωστόσο στις πέντε τελευταίες μέρες πριν έρθει η επίσημη ανακωχή, παρότι είχε γιορταστεί το τέλος του πολέμου, αρκετές χιλιάδες νεαροί πέθαιναν στα πεδία των μαχών.

Κουτίζοντας στο παρελθόν, μπορούμε να διακρίνουμε πόσο έμμεσα γνωρίζουμε το περιβάλλον, στο οποίο, παρ' όλα αυτά, ζούμε. Μπορούμε να διακρίνουμε πως οι ειδήσεις για αυτό έρχονται άλλωστε γρήγορα άλλοτε αργά: αλλά και ότι συμπεριφερόμαστε απέναντι σε καθετί που πιστεύουμε ότι είναι μια αληθινή εικόνα, σαν να ήταν το ίδιο το περιβάλλον. Αυτό είναι δυσκολότερο να το θυμόμαστε σε σχέση με τις πεποιθήσεις, σύμφωνα με τις οποίες ενεργούμε τώρα, ενώ, σε σχέση με ανθρώπους άλλους και άλλες εποχές, κολλάκευόμαστε που μας είναι εύκολο να διακρίνουμε πότε βρίσκονταν σε θανάσιμη ταραχή σχετικά με παράλογες εικόνες του κόσμου. Έπιτηένουμε, εξαιτίας της εκ των υστέρων ανώτερης γνώσης μας, ότι ο κόσμος, όπως έπρεπε να τον γνωρίζουν, και ο κόσμος όπως τον γνώριζαν, ήταν συχνά δυο τελείως αντιφατικά πράγματα. Μπορούμε να διακρίνουμε, επίσης, ότι ενώ κυβερνούσαν και μάχονταν, εμπορεύονταν και μεταρρυθμίζαν, ζώντας στον κόσμο όπως φαντάζονταν ότι είναι, παρήγαγαν αποτελέσματα, ή αποτύγγαξαν να παράγουν, στον κόσμο όπως πραγματικά ήταν. Ξεκίνησαν για τις Ινδίες και βρήκαν την Αμερική. Διεγγίνωσαν το κακό και κερμύσαν γριές γυναίκες. Πίστευαν ότι μπορούσαν να πλουτίσουν με το να πουλάνε διαρκώς και να μην αγοράζουν ποτέ. Ένας χαλίφης, υπακούοντας σε αυτό που φαντάστηκε ότι ήταν η Θέληση του Αλλάχ, έλαχε τη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας.

Γράφοντας γύρω στο έτος 389, ο Αγ. Αμβρόσιος αναπαρήγαγε την περίπτωση του κρατουμένου μέσα στο στρώαιο του Πλάτωνα, ο οποίος αρνείται αποφασιστικά να γυρίσει το κεφάλι του. «Το να συζητάμε τη φύση και τη θέση της γης δε μας βοηθάει στην αντίδμάς για την επερχόμενη ζωή.. Είναι αρκετό να γνωρίζουμε αυτό που λένε οι Γραφές. "Ότι Αυτός κρέμασε τη γη στο κενό" (Ιαβ

26:7). Γιατί, λοιπόν, να επιχειρηματολογούμε για το αν την κρέμασε μέσα στον αέρα ή πάνω στο νερό, και να εγείρουμε αντιδικίες ως προς το πώς θα μπορούσε να στηρίξει τη γη ο αραίος αέρας; ή ως προς το γιατί η γη δεν κατασυντρίβεται στον πηθμένα εφόσον στηρίζεται πάνω στα νερά...; Συμβαίνει ώστε η γη να παραμένει σταθερή πάνω στο ασταθές και στο κενό, όχι επειδή βρίσκεται στο μέσο, σαν να ήταν κρεμασμένη σε μια κατάσταση ισορροπίας, αλλά επειδή η μεγαλειότητα του Θεού τη συγκαταεί με το νόμο της Θέλησης Του.11

Αυτό δε μας βοηθάει στην ελπίδα μας για την επερχόμενη ζωή. Είναι αρκετό να γνωρίζουμε τι λένε οι Γραφές. Γιατί, λοιπόν, να επιχειρηματολογούμε; Κι όμως ενάμισι αιώνα μετά τον Άγ. Αμβρόσιο, οι απόψεις ήταν ακρόμη παραγμένες, τώρα πια σχετικά με το πρόβλημα των Αντιπόδων. Ένας καλόγερος, ονόματι Κοσμάς, φημισμένος για τις επιτημονικές επιτεύξεις του, εξουσιοδοτήθηκε εξαιτίας αυτών να γράψει μια Χριστιανική Τοπογραφία, δηλαδή τη «Χριστιανική Άποψη σχετικά με τον Κόσμο».2 Είναι φανερό ότι γνώριζε τι ακριβώς περίμεναν από αυτόν, γιατί στήριξε όλα τα συμπεράσματά του πάνω στις Γραφές, με τον τρόπο, όμως, που τις διάβαζε ο ίδιος. Φαίνεται, λοιπόν, ότι ο κόσμος είναι ένα επιτηδο παραλληλόγραμμο, δυο φορές φαρδύτερο από την ανατολή μέχρι τη δυση από όσο μακρύ είναι από βορρά μέχρι νότο. Στο κέντρο είναι η γη περιβαλλόμενη από ωκεανό, ο οποίος με τη σειρά του περιβάλλεται από μια άλλη γη, εκεί όπου έζησαν οι άνθρωποι πριν από τον κατακλυσμό. Αυτή η άλλη γη ήταν το λιμάνι που μπάρκαρε ο Νώε. Στο βορρά υπάρχει ένα υψηλό κωνικό βουνό, γύρω από το οποίο περιστρέφονται ο ήλιος και η σελήνη. Όταν ο ήλιος είναι πίσω από το βουνό, τότε είναι νύχτα. Ο ουρανός είναι κολλημένος στις άκρες της εξωτερικής γης. Αποτελείται από τέσσερις ψηλούς τούλους, οι οποίοι συναντιούνται σε μια κοινή οροφή, έτσι ώστε η γη είναι το πάτωμα του σύμπαντος. Υπάρχει ένας ωκεανός στην άλλη άκρη του ουρανού, που περιέχει τα νερά που είναι πάνω από το στερέωμα). Το διάστημα ανάμεσα στον ουράνιο ωκεανό και την ανώτατη οροφή του σύμπαντος ανήκει στον ευλογημένο. Το διδ-

1. Εξάμερον, i. cap 6, παρατίθεται στο *The Medieval Mind*, από τον Henry (shorn Taylor, Τόμ. 1, σ. 73.

2. *Locky. Rationalism in Europe*, Τόμ. 1, σσ. 276-8.

στημα ανάμεσα στη γη και στον ουρανό κατοικείται από τους αγγέ-
λους. Τελικά, εφόσον ο Απόστολος Παύλος είπε ότι όλοι οι άνθρω-
ποι είναι φτιαγμένοι για να ζουν πάνω στην «επιφάνεια της γης»,
τότε πώς θα μπορούσαν να ζούσαν πάνω στο πίσω μέρος όπου
υποτίθεται ότι είναι οι Αντίποδες; «Με ένα τέτοιο εδάφιο μπροστά
στα μάτια του, όπως μας λένε, ο Χριστιανός δε θα πρέπει "καν να
μιλάει για Αντίποδες".»³

Πόσο μάλλον να πάει στους Αντίποδες; κι ούτε θα πρέπει να του
δώσει χριστιανός άρχοντας πλοίο για να ταξιδέψει εκεί; κι ούτε θα
πρέπει να επιθυμεί να πάει εκεί οποιοσδήποτε ευσεβής ναυτικός.
Για τον Κοσμά δεν υπήρχε τίποτα το παράλογο στο χάρτη του.
Μόνο όταν θυμβλούμε την απόλυτη πεποίθησή του, ότι αυτός ήταν
ο χάρτης του σύμπαντος, θα αρχίσουμε να κατανοούμε πόσο θα είχε
φοβηθεί το Μαγγελάνο ή τον Ρεαγύ ή τον αεροπόρο που ριψοκινδύ-
νεψε τη σύγκρουση με τους αγγέλους και τον ουράνιο θόλο πετώ-
ντας εφτά μίλια στον αέρα. Με τον ίδιο τρόπο μπορούμε να κατα-
νοήσουμε καλύτερα τη λύσσα του πολέμου και της πολιτικής, αν
θυμβλούμε ότι σχεδόν το σύνολο κάθε παράταξης πιστεύει απόλυτα
στη δική της εικόνα για την αντίθεση, ότι εκλαμβάνει σαν γεγονός,
όχι αυτό που υπάρχει, αλλά αυτό που υποθέτει ότι είναι το αληθι-
νό. Και ότι συνεπώς, όπως ο Άμλετ, θα τρυπήσει με το σπαθί του
τον Πολώνιο πίσω από την κουρτίνα που θροίξει, πιστεύοντας πως
είναι ο βασιλιάς, και ίσως σαν τον Άμλετ θα προσάψει:

Γεια και χαρά σου δυστυχή, άφρονα, παρείσακτε ανόητε!

Σε πέρασα για άλλοτε καλύτερό σου· βάσταξε την τύχη σου.

2

Οι μεγάλοι άνδρες, ακόμη και στη διάρκεια της ζωής τους, είναι
συνήθως γνωστοί στο κοινό μόνο με μια πλασματική προσωπικό-
τητα. Για αυτό και ελάχιστη αλήθεια υπάρχει στο αρχαίο ρητό ότι
κανείς δεν είναι ήρωας για την ορντινάτσα του. Εδώ υπάρχει μόνο
ένα ελάχιστο μόριο αλήθειας, γιατί ο ακόλουθος και ο ιδιαίτερος
γραμματέας είναι συχνά βυθισμένοι και οι ίδιοι στη φαντασία. Οι

3. Στο ίδιο.

βασιλικές προσωπικότητες είναι, βέβαια, κατασκευασμένες προ-
σωπικότητες. Είτε στην περίπτωση που αυτοί οι ίδιοι πιστεύουν
στο δημόσιο χαρακτήρα τους, είτε στην περίπτωση που απλώς επι-
τρέπουν στον αρχιβαλμηπόλο να σκηνοθετήσει το χαρακτήρα αυ-
τόν, υπάρχουν τουλάχιστον δύο διακεκριμένοι εκατοί, ο δημόσιος
και βασιλικός εκατός, ο ιδιωτικός και ανθρωπίνος. Οι βιογραφίες
των μεγάλων ανθρώπων ξεπέφτουν κατά το μάλλον ή ήττον εύκο-
λα στην ιστορία των δύο αυτών εκατών. Ο επίσημος βιογράφος
αναζητάει τη δημόσια ζωή, την αποκαλυπτική βιογραφία ο άλ-
λος. Ο Τσάρνγουντ Λίνκολν, για παράδειγμα, είναι ένα ευγενές
πορτρέτο, όχι του πραγματικού ανθρώπου, αλλά μιας επικλής φυ-
σιονομίας, κορεσμένης από σπουδαιότητα, η οποία κινείται περι-
που στο ίδιο επίπεδο πραγματικότητας με τον Λινεά ή τον Άγ.
Γεώργιο. Το πορτρέτο του Όλιβερ Χάμιλτον είναι μια μεγαλειώ-
δης αφαίρεση, η γλυπτική μιας ιδέας, «ένα δοκίμιο», όπως το απο-
καλεί ο ίδιος ο κ. Όλιβερ, «πάνω στην αμερικανική ένωση». Είναι
ένα τυπικό μνημείο στη διπλωματία του υμνοσπονδισμού, θυμίζο-
ντας αμυδρά τη βιογραφία ενός ατόμου. Μερικές φορές οι άνθρωποι
φτιάχνουν μια δική τους πρόσοψη, όταν πιστεύουν ότι αποκαλύ-
πτουν το σωτερικό σκηνικό. Τα ημερολόγια Kerriugton και Margot
Asquith είναι ένα δείγμα αυτοπροσωπογραφίας, στην οποία οι από-
κρυφες λεπτομέρειες είναι πιο αποκαλυπτικές, σαν ένας δείκτης
του πώς θέλουν να θεωρούν τον εαυτό τους οι ίδιοι οι συγγραφείς.

Αλλά το πιο ενδιαφέρον είδος προσωπογραφίας είναι εκείνο που
δημιουργείται αυθόρμητα στη διανοια των ανθρώπων. Όταν ανέ-
βηκε η Βικτώρια στο θρόνο, όπως λέει ο κ. Strachey, «ανάμεσα
στο εξωτερικό κοινό υπήρχε μεγάλο κύμα ενθουσιασμού. Ο συναι-
σθηματισμός και το ειδύλλιο έγιναν της μόδας; και το θέαμα της
μικρής κοπέλας-βασιλίσσας, της αθώας, της σεμνής, με τα ξαυθά
μαλλιά και τα ροζ μάγουλα, που περνούσε με το αυτοκίνητο μέσα
από την πρωτεύουσά της, γέμιζε την καρδιά των θεατών με έκστα-
ση στοργικής αφοσίωσης. Εκείνο που, πάνω από όλα, καθόλωνε
τους πάντες με συντριπτική δύναμη ήταν η αντίθεση ανάμεσα στη
Βασιλίσα Βικτώρια και στους θείους της. Οι αποκρουστικοί γέροι
—διεφθαρμένοι και ιδιοτελείς, ισχυρογνώμονες και γελοίοι, με το
διαρκές βάθος των χρεών, των συγχύσεων και των ατιμωσιών

4. Lytton Strachey, Queen Victoria, σ. 72.

τους— είχαν εξαφανιστεί όπως το χιόνι του χειμώνα, και εδώ επί- τέλους βρισκόταν η άνοιξη, στεφναιμένη και ακτινοβόλα.»

Ο κ. Jean de Pietrefeu⁵ γνώρισε τη λατρεία του ήρωα από πρώτο χέρι, επειδή ήταν αξιωματικός στο επιτελείο του Joffre στον καιρό της μεγαλύτερης φήμης του παλαίμαχου εκείνου στρατιωτικού:

«Επί δύο χρόνια, όλος ο κόσμος απέδιδε σχεδόν θεία υποταγή στο νικητή του Μάρνη. Ο νεαρός των αποσκευών κυριολεκτικά λύγιζε κάτω από το βάρος των κουτιών, των πακέτων και των επιστολών, τα οποία του έστελναν άγνωστοι άνθρωποι σε μια φρενιασμένη επιβεβαίωση του θαυμασμού τους. Νομίζω ότι εκτός από το στρατηγό Joffre, κανείς αρχηγός σε πόλεμο δεν μπόρεσε να αποκτήσει μια ανάλογη ιδέα του τι είναι δόξα. Του έστελναν κουτιά με γλυκά από όλα τα μεγάλα ζαχαροπλαστεία του κόσμου, κουτιά με σαμπάνιες, έξοχα κρασιά από κάθε σοδειά, φρούτα, παιχνίδια, στολίδια και εργαλεία, ρούχα, ειδή καπνιστή, μελανοδοχεία, πρεσ-παπιέ (βάρος για να κρατά τα χαρτιά). Καθένας έστελνε το είδος, στο οποίο είχε ειδικότητα. Ο ζωγράφος έστελνε τον πίνακά του, ο γλύπτης το αγαλματάκι του, η συμπληρωτική γιαγιά ένα κασκόλ ή σοσόνια, ο ποιμένας μέσα στην καλύβα του λάξευε ένα ταμπουκι για χατήρι του. Όλοι οι κατασκευαστές του κόσμου, που ήταν εχθρικά διατεθειμένοι κατά της Γερμανίας, έστελναν με το πλοίο τα προϊόντα τους, η Αβίανα τα πούρα της, η Πορτογαλία το πορτό της (γλυκό κρασί). Γνώρισα έναν κοιμητή που δεν είχε τίποτα καλύτερο να κάνει παρά να φτιάξει ένα πορτρέτο του Στρατηγού από τριχές ατόμων που του ήταν αγαπητά: ένας επαγγελματίας καλλιγράφος είχε την ίδια ιδέα, αλλά τα χαρακτηριστικά απαρτίζονταν από χιλιάδες μικρές φράσεις με μικροσκοπικούς χαρακτήρες που εξομνούσαν το Στρατηγό. Όσο για επιστολές, δέβλετε από κάθε γραφικό χαρακτήρα, από όλες τις χώρες, γραμμένες σε κάθε διάλεκτο, επιστολές συναισθηματικές, ευγνωμοσύνης, πλημμυρισμένες με αγάπη, γεμάτες με θαυμασμό. Τον αποκαλούσαν Σωτήρα του Κόσμου, Πατέρα της Χώρας του, Αντιπρόσωπο του Θεού, Ευεργέτη της Ανθρωπότητας, κ.λπ. ... Κι όχι μόνο οι Γάλλοι, αλλά και οι Αμερικανοί, οι Αργεντινοί, οι Αυστραλοί, κ.λπ., κ.λπ. ... Χιλιάδες μικρά παιδιά, χωρίς να το ξέρουν οι γονείς τους, έπιαναν την πένα στο χέρι και του έγραφαν για να του μιλήσουν για την αγάπη τους: τα περισσότερά τους τον αποκαλούσαν Πατέρα Μας (Πάτερ Ημών). Και υπήρχε σπιρτάδα στις διασχύσεις τους, στο θαυμασμό τους, στους στεναγμούς αυτούς της απάλλαγής που ξέφυγαν από χιλιάδες καρδιές με την ήττα του βαρβαρισμού. Σε όλες αυτές τις απλοϊκές μικρές ψυχές, ο Joffre έμοιαζε με τον Άγ. Γεώργιο που συνέτριβε το δράκοντα. Ασφαλώς μέσα στη

συνείδηση των ανθρώπων ενσάρκωσε τη νίκη του καλού πάνω στο κακό, τη νίκη του φωτός πάνω στο σκότος.

Οι παράφρονες, οι ηλίθιοι, οι μισότρελοι και οι τρελοί έστρεφαν τις σκοτισμένες τους διάνοιες προς αυτόν, λες και στρέφονταν στην ίδια τη λογική. Διάβασα την επιστολή ενός ατόμου που ζει στο Σίδνεϊ, ο οποίος εκλιπαρούσε το Στρατηγό να τον σώσει από τους εχθρούς του: ένας άλλος, ένας Νεοζηλανδός, του ζήτησε να στείλει μερικούς στρατιώτες στο σπίτι ενός εισοδηματία που του χρωστούσε δέκα λίφρες και δεν τις έδινε.

Τέλος, μερικές εκατοντάδες νεαρές, ξεπερνώντας την ντροπαλότητα του φύλου τους, του ζητούσαν αρραβώνα, χωρίς να το γνωρίζει η οικογένειά τους: άλλες επιθυμούσαν απλώς να τον υπηρετούν.»

Ο ιδανικός αυτός Joffre απαρτιζόταν από τις νίκες του ίδιου, του επιτελείου του και των στρατευμάτων του, την απελλισία του πολέμου, τις προσωπικές λύπες και την ελπίδα της μελλοντικής νίκης. Αλλά δίπλα στη λατρεία του ήρωα υπάρχει και ο εξορκισμός των διαβόλων. Με τον ίδιο μηχανισμό, με τον οποίο ενασρκώνονται οι ήρωες, κατασκευάζονται και οι διάβολοι. Αν από τον Joffre, τον Foch, τον Ουίλσον ή τον Ρουζβελτ προερχόταν καθετί καλό, τότε από τον Κάιζερ Βίλχελμ, τον Λένιν και τον Τρότσκι προερχόταν καθετί κακό. Αυτοί ήταν εξίσου ικανοί μόνο για το κακό, όσο και οι ήρωες ήταν ικανοί μόνο για το καλό. Για πολλές, απλές και τρομοκρατημένες διάνοιες δεν υπήρξε πολιτική αναποδιά, δεν υπήρξε απεργία, δεν υπήρξε κωλυσιεργία, μυστηριώδης θάνατος ή εκτεταμένη και καταστροφική πυρκαγιά σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, οι αιτίες των οποίων να μην ξεκινούσαν από τις ιδιαίτερες αυτές πηγές κακού.

3

Η τέτοιου είδους παγκόσμια συγκέντρωση σε μια συμβολική προσωπικότητα είναι αρκετά σπάνια για να είναι καθαρά παρατηρήσιμη, και κάθε συγγραφέας έχει μια αδυναμία για το συγκλονιστικό και αδιάφευστο παράδειγμα. Η κατακρουύρηση της ζωής από τον πόλεμο αποκαλύπτει τέτοια παραδείγματα, αλλά δεν τα φτιάχνει από το τίποτα. Σε πιο φυσιολογική δημόσια ζωή, οι συμβολικές εικόνες δε διέπουν λιγότερο τη συμπεριφορά, αλλά κάθε σύμβολο είναι πολύ λιγότερο περιεκτικό, επειδή υπάρχουν πολλά άλλα που

5. Jean de Pietrefeu, *G. G. Trois ans au Grand Quartier Général*, σσ. 94-95.

το ανταγωνίζονται. Όχι μόνο κάθε σύμβολο φορτίζεται με λιγότερο αίθλημα, επειδή ως επί το πλείστον εκπροσωπεί ένα μέρος μόνο του πληθισμού, αλλά ακόμη και μέσα σε εκείνο το μέρος υπάρχει άπειρα λιγότερη καταστολή της ατομικής διαφοράς. Τα σύμβολα της κοινής γνώμης, σε καιρούς μέσης ασφάλειας, υπόκεινται σε έλεγχο, σύγκριση και επιχειρηματολογία. Έρχονται και φεύγουν, ενώνονται και ξεχνιούνται, χωρίς να οργανώνουν ποτέ τέλεια τα αισθήματα της όλης ομάδας. Ίσως, τελικά, μια και μόνη ανθρωπινή δραστηριότητα στην οποία ολόκληροι πληθισμοί επιτυγχάνουν την καθαγιασμένη ενότητα. Παρατηρείται σε εκείνες τις μεσοφάσεις του πολέμου, όπου ο φόβος, η επιστικότητα και το μίσος έχουν εξασφαλίσει πλήρη κυριαρχία πάνω στο πνεύμα, είτε για να συντρέψουν κάθε άλλο ένστικτο είτε για να το στρατολογήσουν, και αυτό προτού αισθανθούν κόπωση.

Σχεδόν όλες τις άλλες φορές, και ακόμη και σε πόλεμο όταν είναι σε πλήρες αδιέξοδο, κινητοποιείται μια ικανοποιητικά μεγάλυτερη ποικιλία αισθημάτων για να παγιώσει τη διαμάχη, την επιλογή, το διαταγμό και το συμβιβασμό. Ο συμβολισμός της κοινής γνώμης συνήθως φέρει, όπως θα δούμε, τα σημάδια αυτής της εξισορρόπησης των συμπερόντων. Αναλογιστείτε, για παράδειγμα, πόσο αστραπιαία διαλύθηκε, μετά την ανακωχή, το πρόσκαιρο και εντελώς χωρίς επιτυχία εδραιωμένο σύμβολο της Συμμαχικής Ενότητας, πώς ακολούθηθηκε σχεδόν αμέσως από την κατάρρευση της συμβολικής εικόνας καλενός έθνους για το άλλο: της Βρετανίας σαν υπερασπιστή του Δημοσίου Δικαίου, της Γαλλίας σαν Ήγρητή του Μετώπου της Ελευθερίας, της Αμερικής σαν Σταυροφόρο. Και αναλογιστείτε κατόπιν πώς ξέφτισε μέσα σε κάθε έθνος η συμβολική εικόνα, καθώς οι κομματικές και οι ταξικές διαμάχες και οι άμεπες φιλοδοξίες άρχισαν να αναδεικνύουν ζητήματα, που είχαν πρόσσαιρα αναβληθεί. Και, κατόπιν, πώς εξαφανίστηκαν οι συμβολικές εικόνες των ηγετών, καθώς, ένας-ένας, ο Ουίλσον, ο Κλεμανσό, ο Λόντ Τζωρτζ, έπαισαν να είναι η ενσάρκωση της ανθρωπίνης ελπίδας και γίνονταν απλά οι διαπραγματευτές και οι διευθυντές ενός κόσμου που έχανε τις ψευδαισθήσεις του.

Το αν λυπούμαστε για το γεγονός αυτό, σαν ένα από τα μικρά κακά της ειρήνης ή αν το χειροκροτούμε σαν επιστροφή στη λογί-

κη, όπως είναι φανερό, δεν είναι πρόβλημα του παρόντος. Το πρόβ-
το μέλημά μας με τις φαντασιώσεις και τα σύμβολα, είναι να ξεχά-
σομμε την αξία τους στην υφιστάμενη κοινωνική διάταξη, και να τα
εφευρήσουμε απλά σαν ένα σημαντικό μέρος του μηχανισμού της
ανθρωπίνης επικουρίας. Ίσως, σε κάθε κοινωνία που δεν είναι
τελειώς αυτόνομη ως προς τα συμπερόνά της και τόσο μικρή,
ώστε καλένας να μπορεί να γνωρίξει τους πάντες και τα πάντα, οι
ιδέεςπραγματεύονται γεγονόςτα που είναι εκτός θέας και δύσκολο
να συλληφθούν. Η δεσποινίς Sherrin από το (Irish) Prairie, είναι
ενήμερη του γεγονότος ότι μάλιστα κάποιος πόνεμος στη Γαλλία
και προσπαθεί να τον διανοηθεί. Δεν έχει πάει ποτέ στη Ραλλία,
και ασφαλώς ποτέ δεν έχει πάει εκεί που τώρα είναι το μέτωπο
του πολέμου. Ίσως δει εικόνες γάλλων και γερμανών στρατιωτών,
αλλά της είναι αδύνατο να φανταστεί τρία εκατομμύρια άντρες.
Πράγματι, κανείς δεν μπορεί να τους φανταστεί, και οι επαγγελ-
ματίες ούτε καν προσπαθούν. Ίους σκέφτονται σαν, ως πούμε, δια-
κόσιες μεραρχίες. Αλλά η δεσποινίς Sherrin δεν μπορεί να δει τη
διάταξη στους πολεμικούς χάρτες, και έτσι αν θα χρειαστεί να δια-
λογιστεί για τον πόλεμο, είναι υποχρεωμένη να δειεί στενά με τον
Joffre και τον Κάιζερ σαν να ήταν αρραβωνιασμένοι. Αν θα μπορού-
σατε ίσως να δείτε αυτά που βλέπει με τα μάτια της διάνοιας της,
η εικόνα στη σύνθεσή της μπορεί να μη διαφέρει από την καλύτε-
χνική αναπαράσταση ενός μεγάλου στρατιώτη τον δέκατο όγδοο
αίωνα. Στέκεται εκεί γενναίος και αδιατάρακτος και με μέγεθος
μεγαλύτερο από το φυσιολογικό, μαζί με ένα σκεπρό στρατό από
μικροσκοπικές μικρές φηγούρες που ξετυλίγονται στο τσούπι πίσω
του. Κί ούτε φαίνεται να μην έχουν επίγνωση των προσδοκιών αυ-
τών οι μεγάλοι άντρες. Ο M. de Bismarck μιλάει για την επίσκεψη
ενός φωτογράφου στον Joffre. Ο στρατηγός βρισκόταν μέσα στο
«μεσοταξικό γραφείο του, μπροστά στο τραπέζι του χωρίς χαρτιά,
όπου συνήθως καθόταν για να υπογράψει. Ξαφνικά, παρατηρήθηκε
ότι δεν υπήρχαν χάρτες στους τοίχους. Αλλά επειδή, σύμφωνα με
τη δημοφιλή εικόνα, δε νοείται στρατηγός χωρίς χάρτες, τοποτη-
θησαν μερικοί σε μέρη όπου να φαίνονται μέσα στη φωτογραφία,
και αμέσως μετά αφαιρέθησαν.»⁸

7. Δες Sinclair Lewis, *Main Street*.
8. (Οπ. παρ., σ. 99).

Τα μόνια αισθητήματα που μπορεί να έχει κανείς για ένα γεγονός, το οποίο δε γέυεται, είναι τα αισθητήματα που γεννάει για το γεγονός αυτό η διανοητική του εικόνα. Αυτός είναι ο λόγος που δεν μπορούμε αληθινά να καταλάβουμε τις ενέργειες των άλλων, εφόσον γνωρίσουμε αυτά που οι άλλοι θεωρούν ότι γνωρίζουν. Είδα κάποτε ένα νεαρό κορίτσι, αναβρεμένο σε μια ανθρακωρυχούπολη της Πενσυλβανίας, που πέρασε αστραπιαία από κατάσταση τέλει ευφορίας σε παροξυσμό λύπης, όταν μια ριπή ανέμου συνέτριψε τα τζάμια στο παράθυρο της κουζίνας. Επί ώρες ήταν απαρηγόρητη, και σε μένα αυτό ήταν ακατανόητο. Αλλά όταν μπόρεσε να μιλήσει, αποκαλύφτηκε ότι όταν έσταξαν όλα τα τζάμια σε ένα παράθυρο, αυτό σήμαινε ότι κάποιος κοντινός συγγενής ήταν νεκρός. Γιαυτό θρηνούσε για τον πατέρα της, ο οποίος την είχε τρομοκρατήσει και διώξει από το σπίτι. Ο πατέρας ήταν, βέβαια, ολοζώντανος, όπως αποκάλυψε συντομα η τηλεγραφική επικοινωνία. Αλλά μέχρι να φτάσει το τηλεγράφημα, τα στασιμένα τζάμια ήταν ένα αυθεντικό μήνυμα για το κορίτσι αυτό. Το γιατί ήταν αυθεντικό θα μπορούσε να το δείξει μόνο μια παρατεταμένη έρευνα από κάποιον επιδέξιο ψυχίατρο. Αλλά, ακόμη και ο πιο τυχαίος παρατηρητής θα μπορούσε να δει ότι το κορίτσι, τέλεια αναστατωμένο από τις οικογενειακές διαμάχες, είχε προκαλέσει μια τέλεια ψευδαίσθηση, η οποία προερχόταν από ένα εξωτερικό γεγονός, από μια πρόδηλη θειμελιωμένη από τα παιδικά της χρόνια, από ένα σάλο τύψεων και από φόβο και αγάπη για τον πατέρα της.

Η ανωμαλία σε τέτοιες περιπτώσεις είναι απλώς θέμα βαθμού. Όταν ένας Ένικός Εισαγγελέας, ο οποίος έχει τρομοκρατηθεί από μια βόμβα που έσκασε στο κατώφλι του, πειθεται, από την αντίγνωση επαναστατικής φιλολογίας, ότι πρόκειται να ξεσπάσει επανάσταση την πρώτη Μαΐου 1920, αναγνωρίζουμε πάνω-κάτω κάποιον πανομοιότυπο μηχανισμό. Ο πόλεμος, βέβαια, παρέσχε πολλά παραδείγματα αυτού του πρότυπου: το τυχαίο γεγονός, η δημιουργική φαντασία, η βέληση να πιστεύει κανείς, και από τα τρία αυτά στοιχεία μια πλαστογραφία της πραγματικότητας, στην οποία υπήρξε μια βίαιη ενστικτώδης αντίδραση. Γιατί είναι αφρετά σαφές ότι, κάτω από ορισμένες συνθήκες, οι άνθρωποι ανταποκρίνονται τόσο ισχυρά στις φαντασιώσεις όσο και στα πραγματικά περιστατικά, και ότι, σε πολλές περιπτώσεις, βοηθούν οι ίδιοι στη δημιουργία των ψευδαισθήσεων στις οποίες ανταποκρίνονται.

Πρώτος τον λιβον βαλδέτω εκείνος που δεν πίστευε ότι τον Λυγούστο του 1914 ο ρωσικός στρατός είχε εισβάλει στην Αγγλία, εκείνος που δε δέχτηκε κάθε παραμύθι ωμοτήτων χωρίς άμεσες αποδείξεις και εκείνος που ποτέ δε διέκρινε μια συνωμοσία, έναν προδότη ή έναν κατάσκοπο εκεί που δεν υπήρχε τίποτε από όλα αυτά. Πρώτος τον λιβον βαλδέτω εκείνος που δε μετέδωσε, με τη σειρά του, σαν κάτι το αληθινό εκείνο που είχε ακούσει να λέει κάποιος άλλος, ο οποίος δεν ήξερε περισσότερα από όσα ο ίδιος.

Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να σημειώσουμε ιδιαίτερα έναν κοινό παράγοντα. Είναι η παρεμβολή ενός ψευδοπεριβάλλοντος ανάμεσα στον άνθρωπο και στο πραγματικό περιβάλλον του. Η συμπεριφορά του ανθρώπου είναι η ανταπόκρισή του σε αυτό το ψευδοπεριβάλλον. Αλλά, επειδή ο άνθρωπος αντιδρά με συμπεριφορά, οι συνέπειες, εάν είναι πράξεις, δεν επενεργούν στο ψευδοπεριβάλλον όπου διεγείρεται η συμπεριφορά, αλλά στο αληθινό περιβάλλον όπου λαβαίνει χώρα η δράση. Εάν η συμπεριφορά δεν είναι πράξη με έργα, αλλά αυτό που χονδρικά ονομάζουμε σκέψη και συναισθημα, τότε μπορεί να περάσει πολύς καιρός προτού υπάξει παρατηρήσιμη ρήξη στην υφή του φανταστικού κόσμου. Αλλά όταν η διέγερση του ψευδογεγονότος καταλήγει σε δράση πάνω σε πράγματα ή άλλους ανθρώπους, τότε συντομα αναπτύσσεται αντίθεση. Τότε έρχεται η διάθεση να χτυπάει κανείς το κεφάλι του στον τοίχο, να μαθαίνει από την εμπειρία, και να εξουικιώνεται με την πραγματία του Χέμπερτ Σπένσερ, όπου μια Όμορφη Θεωρία δολοφονήθηκε από μια Συμμορία Βάρβαρων Γεγονότων, με τη δυσφορία, κοντολογία, της έλθειψης προσομοίωσης. Γιατί, ασφαλώς, στο επίπεδο της κοινωνικής ζωής, αυτό που αποκαλείται προσομοίωση του ανθρώπου στο περιβάλλον του, συμβαίνει διά του διάμεσου των φαντασιώσεων.

Με τις φαντασιώσεις, δεν εννοώ τα ψέματα. Εννοώ μια παρουσία του περιβάλλοντος, η οποία σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό κατασκευάζεται από τον ίδιο τον άνθρωπο. Το βελγικές των φαντασιώσεων εκτείνεται σε όλο το διάστημα, από την πλήρη ψευδαίσθηση μέχρι την τελείως συνειδητή χρήση ενός σχηματικού μοντέλου από τον επιστήμονα, δηλαδή την απόφασή του ότι, για τον συγκεκριμένο του πρόβλημα, η ακρίβεια πέρα από ορισμένο αριθμό δεκαδικών ψηφίων δεν είναι σημαντική. Μια εργασία με φαντασιώσεις μπορεί να έχει σχεδόν οποιονδήποτε βαθμό πιστότητας, και

εφόσον ο βαθμός πιστότητας μπορεί να υπολογιστεί, η φαντασίωση δεν είναι παραπλανητική. Πράγματι, η ανθρωπίνη πολιτιστική παράδοση είναι κατά μεγάλο μέρος η επιλογή, η επαναδιάταξη, η αντίχρευση προτύπων και το στυλιζάρισμά τους πάνω σε αυτό που ο Γουίλιαμ Τζέημς ονόμαζε «οι τυχαίες ακτινοβολίες και επανατοποθετήσεις των ιδεών μας».⁹ Η εναλλαγή στη χρήση των φαντασιώσεων είναι η άμεση έκθεση στην άμπτυη και στη ροή των συναισθημάτων. Αυτή δεν είναι μια πραγματική εναλλαγή, γιατί οσοδήποτε ανανεωτικό και αν είναι να βλέπεις κατά καιρούς με τέλεια από τις πηγές και διορθωτικό της σοφίας.

Επειδή το αληθινό περιβάλλον είναι καθ' ολοκληρία πολύ μεγαλύτερο, πολύ σύνθετο και πολύ φευγαλέο για άμεση γνωριμία. Δεν είμαστε φτιαγμένοι για να πραγματευόμαστε με τόσο μεγάλη λεπτότητα, τόσο μεγάλη ποιότητα, τόσες μεγάλες παραλλαγές και συνδυασμούς. Και παρότι είμαστε υποχρεωμένοι να δρούμε σε αυτό το περιβάλλον, πρέπει να το ανοικοδομούμε σε ένα απλούστερο πρότυπο, με το οποίο μπορούμε να τα βολέψουμε. Για να διασφαλίσουν τον κόσμο οι άνθρωποι πρέπει να 'χουν χάρτες του κόσμου. Η διαρκής τους δυσκολία είναι να εξασφαλίσουν χάρτες πάνω στους οποίους δεν έχει σχεδιαστεί η δική τους ανάγκη ή η ανάγκη ενός άλλου που βρίσκεται στην ακτή της Βοηθίας.

4

Έτσι ο αναλυτής της κοινής γνώμης πρέπει να αρχίσει αναγνωρίζοντας την τριγωνική σχέση ανάμεσα στο σκηνικό της δράσης, στην ανθρωπίνη εικόνα για το σκηνικό αυτό, και στην ανθρωπίνη ανταπόκριση προς την εικόνα εκείνη που αυτοεξελλίσσεται πάνω στο σκηνικό της δράσης. Είναι σαν ένα θεατρικό έργο που προτείνεται στους ηθοποιούς από την ίδια τους την πείρα, στο οποίο η πλοκή εκτυλίσσεται με την αληθινή ζωή των ηθοποιών, και όχι απλά στο σκηνικό τους ρόλο. Η κινηματογραφική εικόνα συχνά υπογραμμίζει με μεγάλη δεξιοτεχνία το διπλό αυτό δράμα του εσωτερικού κινήτρου και της εξωτερικής συμπεριφοράς. Δυο άντρες καθγαδίζουν,

φαινομενικά για κάτι χρήματα, αλλά το πάθος τους είναι ανεξήγητο. Κατόπιν η εικόνα σβήνει και εμφανίζεται αυτό που βλέπει με τα μάτια της διάνοιας ο ένας ή ο άλλος από τους δύο άντρες. Πάνω στο τραπέζι μαλώνουν για χρήματα. Μέσα στη μνήμη βρίσκονται πίσω στη νιότη τους όταν το κορίτσι του ενός τον εγκατέλειψε για τον άλλον. Έτσι εξηγείται το εξωτερικό δράμα: ο ήρωας δεν είναι άπληστος: ο ήρωας είναι ερωτευμένος.

Μια σκηνή που δεν ήταν και πολύ διαφορετική διαδραματίστηκε στη Γερουσία των Ηνωμένων Πολιτειών. Στο πρόγευμα, το πρωί της 29 Σεπτεμβρίου 1919, μερικοί από τους Γερουσιαστές διάβασαν μιαν είδηση στην *Ουάσινγκτον Ποστ* σχετικά με την απόβαση αμερικανικού ναυτικού στις δαλματικές ακτές. Η εφημερίδα έγραφε:

ΓΕΡΟΥΣΙΑ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΜΕΝΑ

Τα ακόλουθα σημαντικά γεγονότα εμφανίζονται ήδη επιβεβαιωμένα. Οι διαταγές προς τον Υπναύαρχο Άντριους που διοικεί τις αμερικάνικες ναυτικές δυνάμεις στην Αδριατική, προήλθαν από το Βρετανικό Ναυαρχείο μέσω του Συμβουλίου Πολέμου και του Αντιναυάρχου Ναπς στο Λονδίνο. Δε ζητήθηκε η έγκριση ή η αποδοκιμασία του Αμερικανικού Υπουργείου Ναυτικών. ...

ΛΕΥΚΟΣ ΝΑΥΤΟ ΕΞΕΙΛΟΝΤΑΜΕΝΟΣ

Ο κ. Ντάνιελς ήρθε ομολογούμενος σε ιδιάζουσα θέση, όταν έφτασαν εδώ τηλεγραφήματα που δήλωναν ότι οι δυνάμεις, πάνω στις οποίες υποτίθεται ότι έχει αποκλειστικό έλεγχο, διεξήγαγαν αυτό που ισχυριζόμαστε με ναυτικό πόλεμο χωρίς να το γνωρίζει ο ίδιος. Κατανοήθηκε πλήρως ότι το Βρετανικό Ναυαρχείο ήταν σε θέση, εφόσον το επιθυμούσε, να εκδώσει διαταγές προς τον Υπναύαρχο Άντριους, προκειμένου να ενεργήσει υπέρ της Μεγάλης Βρετανίας και των συμμάχων της, επειδή η κατάσταση απαιτούσε θυσία από μέρους κάποιου έθνους, προκειμένου να κρατηθούν υπό έλεγχο οι ακόλουθοι του Ντ. Ανούντο.

Περατέρω κατανοήθηκε ότι σύμφωνα με το σχέδιο της νέας κοινότητας των εθνών, ξένοι θα ήταν σε θέση να κατευθύνουν τις δυνάμεις των αμερικανικών ναυτικών σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης με ή χωρίς τη συγκατάθεση του Αμερικανικού Υπουργείου Ναυτικών. ... κ.λπ. (Τα πλάγια γράμματα δικά μου.)

Ο πρώτος γερουσιαστής που σχολιάζει την είδηση είναι ο κ. Νούξ από την Πενσυλβανία. Αγωνοχτισμένοι απαιτεί έρευνα. Στον κ.

9. James, *Principles of Psychology*, Τόμ. II, σ. 638.

Μπράντετς η από το Κονέκτικατ, που μιλάει κατόπιν, η αγανάχτηση έχει ήδη διεγείρει ευήθεια. Ίνω ο κ. Νοξ αγανακτισμένος επιθυμεί να γνωρίσει αν η είδηση είναι αληθινή, ο κ. Μπράντετς, μισό λεπτό αργότερα, θα ήθελε να γνωρίσει τι θα είχε συμβεί αν είχαν σκοτωθεί ναύτες. Ο κ. Νοξ, αναπτύσσοντας ενδιαφέρον για το ζήτημα, ξεχνάει ότι ζήτησε να γίνει έρευνα, και απαντάει. Αν είχαν σκοτωθεί αμερικανοί ναύτες, τότε πάει, είχαμε πόλεμο. Η διάθεση πολέμων χωρίς εξουσιοδότηση. Ήταν αλαμβάνει τον ατμοσφαιρικό του Θεόδωρου Ρούζβελτ για τη «διεξαγωγή ειρήνης». Ακολούθει περισσότερο συζήτηση. Ο κ. Μπράντετς παρατηρεί ότι οι ναυτικές δυνάμεις ετέργισαν αυτό τις διαταγές ενός Ανώτατου Συμβουλίου που συνεδρίαζε κάπου, αλλά δεν μπορεί να θυμηθεί ποιος εκπροσωπεί τις Ηνωμένες Πολιτείες στο σώμα αυτό. Το Ανώτατο Συμβούλιο είναι κάτι το άγνωστο για το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών. Συνεπώς ο κ. Νιου από την Ινδιάνα υποβάλλει ένα ψήφισμα το οποίο απαιτεί να παρουσιαστούν τα γεγονότα.

Ως εδώ οι γεροισιαστές εξακολουθούν να αναγνωρίζουν αμυδρά ότι συζητούν μια φήμη. Επειδή είναι δικηγόροι, θυμούνται ακόμην μερικά από τα είδη των αποδεικτικών στοιχείων. Αλλά, σαν θερμοαίμο άνθρωποι, ήδη δοκιμάζουν κάθε είδους αγανάχτηση, που προκαλεί το γεγονός ότι αμερικανοί ναύτες διατάχθηκαν να πάρουν μέρος σε πόλεμο από μια ξένη κυβέρνηση και χωρίς τη συγκατάθεση του Κογκρέσου. Συναισθηματικά θέλουν να το πιστέψουν, επειδή είναι Ρεπουμπλικάνοι που αντιμάχονται την Κοινωνία των Εθνών. Αυτό διεγείρει τον ηγέτη των Δημοκρατικών, τον κ. Χίτσκοκ από τη Νεμπράσκα. Υπεραστίζεται το Ανώτατο Συμβούλιο: ενεργούσε κάτω από πολεμικές συνθήκες και δυνάμεις. Η ειρήνη δεν έχει συναφτεί ακόμην, επειδή οι Ρεπουμπλικάνοι την καλυπνούν. Συνεπώς, η δράση ήταν αναγκαία και νόμιμη. Και οι δυο πλευρές δείχνονται τώρα ότι η είδηση είναι αληθινή, και τα συμπεράσματα που βγαίνουν είναι τα συμπεράσματα του κομμουνιστικού τους. Ωστόσο, η αντίθεση αυτή παραδοχή γίνεται σε μια δημόσια συζήτηση για ένα ψήφισμα προκειμένου να ερευνηθεί η αλήθεια της παραδοχής. Αυτό αποκαλύπτει πόσο δύσκολο είναι, ακόμην και για εκπαιδευμένους δικηγόρους, να μη φτάνουν σε πρόωρα συμπερά-

σματα. Το συμπέρασμα έρχεται ακαριαία. Η φαντασία εξαλαμβάνεται για αλήθεια, επειδή υπάρχει σαλήρη ανάγκη για τη φαντασία.

Μερικές μέρες αργότερα, μια επίσημη έκθεση έδειξε ότι οι ναύτες δεν είχαν αποβιβαστεί με διαταγή της βρετανικής κυβέρνησης ή του Ανώτατου Συμβουλίου. Δεν είχαν καταπολεμήσει τους Ιταλούς. Είχαν αποβιβαστεί με αίτηση της ιταλικής κυβέρνησης, προκειμένου να προστατεύσουν τους Ιταλούς, και ο αμερικανός διοικητής είχε δεχτεί τις επίσημες ευχαριστίες των ιταλικών αρχών. Το ναυτικό δε βρισκόταν σε πόλεμο με την Ιταλία. Είχε απεναντίας ενεργήσει σύμφωνα με μια καλυπνόμενη διεθνή πρακτική, που δεν είχε τίποτα να κάνει με την Κοινωνία των Εθνών.

Το σκηνικό της δράσης ήταν η Αδριατική. Η εικόνα όμως του σκηνικού αυτού μέσα στα κεφάλια των γεροισιαστών στην Ουάσινγκτον είχε κατασκευαστεί, στην περίπτωση αυτή, πιθανόν με την πρόθεση να εξαπατήσει, από έναν άνθρωπο που δόλο δε γνοιαζόταν για την Αδριατική, αλλά πολύ κοβόταν για την ήττα της Κοινωνίας. Στην εικόνα αυτή η Γερουσία ανταποκρίθηκε με την ισχυροποίηση των κοιμματικών της διακροών πάνω στο θέμα της Κοινωνίας των Εθνών.

5

Δεν είναι απαραίτητο να αποφασίσουμε αν, στην ιδιαίτερη αυτή περίπτωση, η Γερουσία βρισκόταν πάνω ή κάτω από το φυσιολογικό της επίπεδο. Ούτε για το αν η Γερουσία παραβιάζεται ευνοϊκά ή όχι με τη Βουλή των Κοινοτήτων, ή με τα άλλα κοινοβούλια. Προς το παρόν, θα ήθελα να εξετάσουμε μόνο το παγκόσμιο θέμα ανθρωπίνων που ενεργούν στο περιβάλλον τους, παρακινούμενοι από ερεθίσματα του ψευδοπεριβάλλοντός τους. Γιατί, ακόμην και στην περίπτωση που πρόκειται για θελημένη απάτη, η πολιτική επιστήμη είναι υποχρεωμένη να απολογείται για γεγονότα, όπως όταν δυο έθνη αλληλοεπιτίθενται, όταν δυο καλένα από αυτά πεισμένο ότι βρίσκονται σε αυτοάμυνα, ή όταν δυο τάξεις βρίσκονται σε πόλεμο μεταξύ τους, όντας βέβαιη η καθεμιιά χωριστά ότι μιλάει για το κοινό συμφέρον. Το πιθανότερο είναι να πει κανείς ότι ζουν σε διαφορετικούς κόσμους. Το ακριβέστερο, όμως, είναι να πούμε ότι ζουν στον

ίδιο κόσμο, αλλά σκέφτονται και αισθάνονται σαν διαφορετικοί κόσμοι.

Η πολιτική προσαρμογή των ανθρώπων στη Μεγάλη Κοινωνία λαβαίνει χώρα σε αυτούς τους ειδικούς κόσμους, σε αυτά τα ατομικά ή ομαδικά, ή επαρχιακά, ή επαγγελματικά, ή εθνικά, ή σχηματικά κατασκευάσματα. Η ποικιλία και η συνθετότητα τους είναι απερίγραπτη. Κι όμως οι φαντασιώσεις αυτές καθορίζουν ένα πολύ μεγάλο μέρος της πολιτικής συμπεριφοράς του ανθρώπου. Πρέπει να σκεφτούμε ίσως πενήντα κυρίαρχα κοινοβούλια να αποτελούνται από τουλάχιστον εκατό νομοθετικά σώματα. Μαζί τους τουλάχιστον πενήντα ιεραρχίες επαρχιακών ή κοινοτικών συνελεύσεων, οι οποίες μαζί με τα εκτελεστικά, τα διοικητικά και τα νομοθετικά όργανα, συνιστούν την τυπική εξουσία πάνω στη γη. Όμως αυτό δεν αρχίζει να αποκαλύπτει τη συνθετότητα της πολιτικής ζωής. Γιατί, σε καθένα από τα αμέτρητα αυτά κέντρα εξουσίας, υπάρχουν κόμματα, και τα κόμματα αυτά είναι τα ίδια ιεραρχίες και έχουν τις ρίζες τους σε τάξεις, τοπικά τμήματα, κλίκες και πατριές και μέσα σε αυτά είναι οι πολιτικοί ως άτομα, ο καθένας το κέντρο ενός ιστού συνδέσεων και μνήμης και φόβων και ελπίδων.

Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, για λόγους συχνά δυσδιάκριτους, ως αποτέλεσμα της κυρίαρχης ή του συμβιβασμού ή κάποιας αμοιβαίας ωφέλειας, αναδύονται από τα πολιτικά αυτά σώματα εντολές, οι οποίες θέτουν σε κίνηση στρατούς ή συνάπτουν ειρήνη, στρατολογούν, φορολογούν, φυλακίζουν, προστατεύουν την περιοχή ή τη δημεύουν, ενθαρρύνουν το ένα είδος επιχείρησης και αποθαρρύνουν το άλλο, διευκολύνουν τη μετανάστευση ή την παρακώλυση, βελτιώνουν τις επικοινωνίες ή τις λογοκρίνουν, ιδρύουν σχολεία, δημιουργούν πολεμικούς στόλους, εξαγγέλουν (πολιτική) και «το πεπρωμένο», υψώνουν οικονομικούς φραγμούς, δημιουργούν περιουσία ή τη διαμελίζουν, φέρνουν τον ένα λαό κάτω από την κυριαρχία του άλλου, ή ευνοούν τη μία τάξη σε βάρος μιας άλλης. Για καθεμιά από τις αποφάσεις αυτές, μερικές απόψεις των γεγονότων εκλαμβάνονται σαν αποφασιστικές, μερικές απόψεις των περιστάσεων γίνονται δεκτές ως η βάση για το συμπέρασμα και ως ο διεγερτικός παράγοντας των αισθημάτων. Ποια άποψη των γεγονότων, και γιατί να είναι αυτή και όχι άλλη;

Κι όμως, ακόμη και αυτό δεν αρχίζει να εξαντλεί την πολυπλοκότητα της πραγματικότητας. Η τυπική πολιτική δομή υπόκειται σε

ένα κοινωνικό περιβάλλον, όπου υπάρχουν αμέτρητα μικρά και μεγάλα σώματεια και ιδρύματα, εθελοντικές και ημιεθελοντικές ενώσεις, εθνικές, επαρχιακές, αστικές και γειτονικές συννομαδώσεις, οι οποίες συχνά-πυκνά ακολουθούν τις αποφάσεις που ρυθμίζει το πολιτικό σώμα. Σε τι βασιζονται οι αποφάσεις αυτές;

«Η σύγχρονη κοινωνία», λέει ο κ. Γσέστερτον, «είναι εσωτερικά ανασφαλής, επειδή βασίζεται πάνω στην αντίληψη ότι όλοι οι άνθρωποι θα κάνουν το ίδιο πράγμα για διαφορετικούς λόγους. ... Και όπως μέσα στο κεφάλι οποιουδήποτε βαρυνκοινίτη μπορεί να βρεσκειται η κλάση ενός τελείου μοναχικού εγκλημάτος, έτσι και στο σπίτι ή κάτω από το καπέλο οποιουδήποτε προαστιακού υπαλλήλου μπορεί να βρίσκεται η ρευστή κατάσταση κάποιας τελείως ξεχωριστής φιλοσοφίας. Ένας άνθρωπος μπορεί να είναι τελείως υλιστής και να αισθάνεται το σώμα του σαν μια τρομερή μηχανή που κατασκευάζει την ίδια τη διάνοιά του. Μπορεί να ακούει τις σκέψεις του όπως το ακαθόριστο τικ-τακ του ρολογιού. Εκείνος που κάθεται στο διπλανό σπίτι μπορεί να είναι χριστιανός επιστήμονας και να θεωρεί το σώμα του σαν κάτι το λιγότερο ουσιαδές από ό,τι η σκιά του. Μπορεί να φτάσει σχεδόν να θεωρεί τα χέρια και τα πόδια του σαν πλάνη, όπως τα φίδια που κινούνται στο όνειρο του παρξυσμικού αλκοολικού παραληρήματος. Κάποιος τρίτος άνθρωπος στο δρόμο μπορεί να μην είναι χριστιανός επιστήμονας αλλά, απεναντίας, να είναι χριστιανός. Μπορεί να ζει, όπως θα έλεγαν οι γείτονές του, σε ένα παραμυθένιο κόσμο σε ένα μυστικό αλλά αμιγώς παραμυθένιο κόσμο, γεμάτο από τα πρόσωπα και τις παρουσίες μη γήινων φίλων. Κάποιος τέταρτος μπορεί να είναι θεοσοφιστής, και πιθανότατα χορτοφάγος και δε βλέπω το λόγο γιατί να μην κάνω το χατήρι του εαυτού μου με τη φαντασία ότι ο πέμπτος είναι λάτρης του διαβόλου. ... Ώρα είτε αυτό το είδος της ποικιλίας είναι πολύτιμο είτε όχι, αυτό το είδος της ενότητας είναι ασταθές. Το να περιμένεις ότι όλοι οι άνθρωποι θα συνεχίσουν για πάντα να σκέφτονται διαφορετικά πράγματα, κι ωστόσο να κάνουν τα ίδια πράγματα, είναι μια αμφίβολη ευκασία. Δε θεμελιώνει την κοινωνία σε μια επικοινωνία, ή έστω σε μια σύμβαση, αλλά μάλλον σε μια σύμπτωση. Έσσερις άνθρωποι μπορεί να συναντηθούν κάτω από τον ίδιο στυλό· ο ένας για να τον βάλει βεραιμάν σαν μέρος της μεγάλης κοινοτικής μεταρρύθμισης· ο άλλος για να διαβάσει το βρεβιάριό του (σύνοψη πρσσευχών ιερέα της ΡΚ Εκκλησίας) κάτω

«Βρετανική Αυτοκρατορία» ή για τη «Γαλλία» ή για τη «Ρωσία» ή για το «Μεξικό». Δε διαφέρουν και πολύ από τους τέσσερις ανθρώπους του χ. Τσέστερτον γύρω από τον βερσιμάν στύλο.

6

Και έτσι, προτού μπλεχτούμε με τη ζούγκλα των δυσνόητων πραγμάτων που αφορούν τις έμφυτες διαφορές των ανθρώπων, θα κάνουμε καλά να συγκεντρώσουμε την προσοχή μας πάνω στις εξαιρετικές διαφορές των πραγμάτων που γνωρίζουν οι άνθρωποι για τον κόσμο.¹¹ Δεν αμφισβάλλω ότι υπάρχουν σημαντικές βιολογικές διαφορές. Εφόσον ο άνθρωπος είναι ζώο, θα ήταν παράξενο αν δεν υπήρχαν τέτοιες διαφορές. Αλλά, σαν λογικά όντα, από το να ρηχαινούμε είναι χειρότερο το να μη γενικεύουμε σε σχέση με τη συγκριτική συμπεριφορά, μέχρις ότου βρεθεί κάποια μετρήσιμη ομοιότητα ανάμεσα στα περιβάλλοντα, στα οποία η συμπεριφορά είναι κάποια αναφορά.

Η πρακτική αξία αυτής της ιδέας είναι ότι εισάγει μια πολύ απαραίτητη διύλιση στην αρχαία αντίθεση ανάμεσα στη φύση και στην ανατροφή, στην έμφυτη ποιότητα και στο περιβάλλον. Επειδή το ψευδοπεριβάλλον είναι ένα υβρίδιο που συντίθεται από την «ανθρώπινη φύση» και τις «συνθήκες». Κατά την άποψή μου, δείχνει την αχρηστία κάποιου αλάθητου αποφθέγματος, σχετικά με το τι είναι και τι θα είναι ο άνθρωπος, βγαλμένο από αυτό που παρατηρούμε ότι κάνει ο άνθρωπος, ή σχετικά με το ποιές είναι οι αναγκαίες συνθήκες της κοινωνίας. Γιατί δε γνωρίζουμε πώς θα συμπεριφέρονταν οι άνθρωποι ανταποκρινόμενοι στη Μεγάλη Κοινωνία. Το μόνο που αληθινά γνωρίζουμε είναι το πώς συμπεριφέρονται ανταποκρινόμενοι σε αυτό που μπορεί δίκαια να ονομαστεί μια ανεπαρκέστατη εικόνα της Μεγάλης Κοινωνίας. Κανένα συμπέρασμα σχετικά με τον άνθρωπο ή τη Μεγάλη Κοινωνία δεν μπορεί να προσκομιστεί έντιμα σαν μαρτυρική απόδειξη.

Αυτό, λοιπόν, θα είναι το κλειδί της έρευνάς μας. Θα δεχτούμε ότι αυτό που κάνει κάθε άνθρωπος δε βασίζεται στην άμεση και βέβαιη γνώση, αλλά σε εικόνες που έφτιαξε ο ίδιος ή που του έδω

από το φως του· ο άλλος για να τον αγκαλιάσει με απροσδόκητη θέρμη σε ένα ξέσπασμα αλκοολικού ενθουσιασμού· και ο τελευταίος επειδή απλά ο βερσιμάν στύλος είναι ένα εμφανές σημείο ραντεβού με τη νεαρή του κυρία. Αλλά το να περιμένεις να συμβαίνει αυτή η σύμπτωση το ένα βράδυ μετά το άλλο είναι κάτι το ασύνητο. ...»¹⁰

Αντικαταστήστε τους τέσσερις άντρες που στέκονται στο στύλο, με τις κυβερνήσεις, τα κόμματα, τα σοιματεία, τις εταιρίες, τις κοινωνικές σχηματικές ομάδες, τα επαγγέλματα και τα εμπόρια, τα πανεπιστήμια, τις αιρέσεις και τις εθνικότητες του κόσμου. Σκεφτείτε το νομιόετη που ψηφίζει ένα διάταγμα που θα επηρεάσει απόμακρους λαούς, έναν πολιτικό που φτάνει σε μίαν απόφαση. Σκεφτείτε τη Διάσκεψη Ειρήνης που επαναδιευθετεί τα σύνορα της Ευρώπης, ένα πρόσβη σε μια ξένη χώρα που προσπαθεί να διακρίνει τις προθέσεις της δικής του καθώς και της ξένης κυβέρνησης, έναν οργανωτή επιχείρησης που εργάζεται πάνω σε μια παραχώρηση εκμετάλλευσης σε μια καθυστερημένη χώρα, έναν εκδότη που απαιτεί κάποιον πόλεμο, έναν κληρικό που καλεί την αστυνομία για να αστυνομεύσει τη διασκέδαση, την αίθουσα αναψυχής μιας λέσχης που αποφασίζει να κατέβει σε απεργία, έναν κύκλο ραπτικής που αποφασίζει να ρυθμίσει τις σχολές, εννιά δικαστές που αποφασίζουν αν το νομοθετικό σώμα της Όρεγκον μπορεί να διακανονήσει τις ώρες εργασίας των γυναικών, ένα υπουργικό συμβούλιο που συναντιέται για να αποφασίσει για την αναγνώριση κάποιας κυβερνήσης, τη σύνοδο ενός κόμμματος που εκλέγει κάποιον υποψήφιο και γράφει κάποια διακήρυξη, είκοσι επτά εκατομμύρια ψηφοφόροι που ρίχνουν την ψήφο τους, έναν Ιρλανδό στο Κορκ που σκέφτεται έναν Ιρλανδό στο Μπέλφαστ, μια Τρίτη Διεθνή που σχεδιάζει να αναδομήσει το σύνολο της ανθρωπίνης κοινωνίας, το συμβούλιο κάποιων διευθυντών που πιέζονται από τις απαιτήσεις των εργατών, ένα αγόρι που διαλέγει καριέρα, έναν έμπορο που υπολογίζει την προσφορά και τη ζήτηση για την ερχόμενη περίοδο, έναν κερδοσκόπο που προβλέπει την πορεία της αγοράς, έναν τραπέζίτη που σκέφτεται αν θα χρηματοδοτήσει κάποια νέα επιχείρηση, το διαφημιστή, τον αναγνώστη των διαφημίσεων. ... Σκεφτείτε τα διαφορά είδη των Αμερικανών που διαλογίζονται τις απόψεις τους για τη

10. G. K. Chesterton, "The Mad Hatter and the Sane Householder", *Vanity Fair*, Γενάρης 1921, σ. 54.

11. *Βλέπε Wallas, Our Social Heritage*, σσ. 77 κ.ε.

σαν άλλου. Αν ο άτλας του του λέει ότι ο κόσμος είναι επίτρεδος, τότε δε θα αποπλευστεί για τα μέρη τα κοντινά σε αυτό που πιστεύει ότι είναι η άκρη του πλανήτη μας από φόβο μήπως πέσει κάτω. Αν ο χάρτης του περιλαμβάνει κάποια πηγή με το αλάνωτο νερό, τότε κάποιος Ρonce de Lion θα πάει για αναζήτησή της. Αν κάποιος σκάβει κίτρινη λάσπη που μοιάζει με χρυσάφι, τότε για ένα χρονικό διάστημα θα ενεργεί ακριβώς σαν να έχει βρει χρυσάφι. Ο τρόπος, με τον οποίο έχουν οι άνθρωποι τον κόσμο μέσα στη φαντασία τους, καθορίζει σε κάθε συγκεκριμένη στιγμή αυτά που κάνουν. Δεν καθορίζει αυτά που θα πετύχουν. Καθορίζει την προσπάθειά τους, τα αισθήματά τους, τις ελπίδες τους, όχι τις επιτεύξεις και τα αποτελέσματά τους. Αυτοί οι ίδιοι οι άνθρωποι, που πιο θορυβώδικα από τους άλλους εξαγγέλουν τον αυλισμό τους και την περιφρόνησή τους για τους αιδεολόγους, οι μαρξιστές κομμουνιστές, πάνω σε τι τοποθετούν όλες τις ελπίδες τους; Πάνω στο σχηματισμό μιας τάξια συνειδητής τάξης μέσω της προπαγάνδας. Όμως τι είναι η προπαγάνδα, αν όχι η προσπάθεια να αλλάξεις την εικόνα στην οποία ανταποκρίνονται οι άνθρωποι, να υποκαταστήσεις το ένα κοινωνικό πρότυπο με κάποιο άλλο; Τι άλλο είναι η τάξια συνειδηση παρά ένας τρόπος αντίληψης του κόσμου; Τι άλλο είναι η εθνική συνειδηση παρά ένας άλλος τρόπος; Και η συνειδητότητα του είδους του καθηγητή (Gidlings δεν είναι παρά ένα γίγνεσθαι πίστης ότι ανάμεσα στο πλήθος αναγνωρίζουμε ορισμένα άτομα σαν ημειδής.

Προσταθήστε να ερμηνεύσετε την κοινωνική ζωή σαν την επιδίωξη της ηθονής και την αποφυγή του πόνου. Σύμφωνα θα λέτε ότι ο ηθονστής υπολέτει σαν αληθινά πράγματα αναπόδειχτα, γιατί ακόμη και αν υποτεθεί ότι ο άνθρωπος επιδιώκει πράγματα τους σκοπούς αυτούς, το χρίσιμο πρόβλημα, του γιατί ακολουθεί μάλλον μια πορεία αντί για μια άλλη που θα του παράσχει ηθονή, μένει ανέταφο. Μήπως το εξηγεί η συνειδηση του ανθρώπου; Πώς συμβαίνει, τότε, να έχει την ιδιαιτερη αυτή συνειδηση που έχει; Με τη θεωρία του οικονομικού ιδιοτελούς συμφέροντος; Όμως πώς φτάνουν οι άνθρωποι να συλλαμβάνουν το συμφέρον τους με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο μάλλον, παρά με κάποιο άλλον; Φταίει η επιθυμία για ασφάλεια, ή για γόητρο, ή για κυριαρχία, ή αυτό που ασαφώς αποκαλείται αυτοπραγμάτωση; Τότε πώς διασούνται οι άνθρωποι την ασφάλειά τους, τι θεωρούν σαν γόητρο, πώς κατανοούν τα μέσα

της κυριαρχίας, ή ποιά είναι η ιδέα του αυτού που επιθυμούν να πραγματοποιήσουν; Ηθονή, πόνος, συνειδηση, απόκτηση, προστασία, εξύψωση, κυριότητα, είναι αναμιγμένα ονόματα για μερικούς από τους τρόπους με τους οποίους ενεργούν οι άνθρωποι. Ίσως να υπάρχουν ενωτικτώδεις διαθέσεις που εργάζονται προς τους σκοπούς αυτούς. Αλλά καμιά δήλωση για το σκοπό, ούτε καμιά περιγραφή για τις τάσεις που επιδιώκει ο άνθρωπος, δεν μπορούν να εξηγήσουν τη συμπεριφορά που απορρέει. Το ίδιο το γεγονός ότι οι άνθρωποι διαμορφώνουν θεωρίες είναι γενικά απόδειξη του ότι τα ψευδοπεριβάλλοντά τους, οι εσωτερικές τους αναπαραστάσεις για τον κόσμο, είναι καθοριστικό στοιχείο στη σχέση, στα αισθήματα και στη δράση. Ίατί αν η σύνδεση ανάμεσα στην πραγματικότητα και στην αναπόκριση του ανθρώπου ήταν ευθεία και άμεση, παρά έμμεση και παρεπόμενη, τότε η αναποφασιστικότητα και η αποτυχία θα ήταν πράγματα άγνωστα και (αν καλένας μας εφαρμονίζοταν εξίσου βολικά μέσα στον κόσμο όσο και το παιδί στη μήτρα), τότε ο Μπέρναρντ Σω δε θα μπορούσε να πει ότι, αν εξαίρεσουμε τους πρώτους ενιά μήνες της ύταξής του, καμείς άνθρωπος δε διευθετεί τις υπθέσεις του τόσο καλά όσο ένα φυτό.

Η κύρια δυσκολία στην προσαγωγή του ψυχολογικού σχήματος στην πολιτική σκέψη εγείρεται σε αυτή τη σύνδεση. Οι φροϊδοκοί ενδιαφέρονται για την έλθειψη προσαρμοστικότητας μεμονωμένων ατόμων με άλλα άτομα και σε συγκεκριμένες περιστάσεις. Ξεκινούν από το αξίωμα ότι, αν οι εσωτερικές διαταράξεις των φρονών θα μπορούσαν να εξομαλυνθούν, θα υπήρχε λίγη ή καθόλου σύγχυση σχετικά με το τι είναι η προφανής φυσιολογική σχέση. Όμως η κοινή γνώμη πραγματεύεται με έμμεσα, αόρατα και μπερδεμένα γεγονότα, και δεν υπάχει τίποτα το προφανές σε σχέση με αυτά. Οι καταστάσεις στις οποίες αναφέρονται οι κοινές γνώμες, είναι γνωστές απλά σαν απόψεις. Ο ψυχολογικός, από την άλλη, σχεδόν πάντα δέχεται την άποψη ότι το περιβάλλον είναι αναγνωρίσιμο, και αν δεν είναι αναγνωρίσιμο τότε είναι τουλάχιστον ανεκτό, σε κάθε ασυνέφιαστη διάνοια. Αυτό ακριβώς το αξίωμα του είναι και το πρόβλημα της κοινής γνώμης. Αντί να παίρνει σαν δεδομένο ένα περιβάλλον που αναγνωρίζεται εύκολα, ο κοινωκώς αναλυτής ενδιαφέρεται κυρίως να μελετήσει πώς νοείται το ευρύτερο πολιτικό περιβάλλον, και πώς μπορεί να νοηθεί πιο πετυχημένα. Ο ψυχολογικός εξετάζει την προσαρμογή σε κάποιο Χ,

τον οποίο ο ίδιος ονομάζει περιβάλλον· ο κοινωνικός αναλυτής εξετάζει τον Χ, που ο ίδιος ονομάζει ψευδοπεριβάλλον.

Βέβαια, διαρκώς και σταθερά, νιώθει υποχρεωμένος στη νέα ψυχολογία, όχι μόνο επειδή, όταν αυτή εφαρμοστεί σωστά, βοηθάει τους ανθρώπους να σταθούν στα πόδια τους, ό,τι και να γίνει, αλλά και επειδή η μελέτη των ονειρών, της φαντασίας και του ορθολογισμού έχει ρίξει φως πάνω στο πώς συναρμολογείται το ψευδοπεριβάλλον.¹² Όμως δεν μπορεί να δεχτεί σαν κριτήριο του είτε αυτό που ονομάζεται «φυσιολογική βιολογική σταδιοδρομία»¹³ μέσα στην υφιστάμενη κοινωνική διάταξη, είτε μια καριέρα «απελευθερωμένη από θρησκευτική καταπίεση και δογματικές συμβάσεις» από τα έξω.¹⁴ Τι είναι φυσιολογική κοινωνική καριέρα για έναν κοινωνιολόγο; Ή μια καριέρα απελευθερωμένη από καταστολές και συμβάσεις; Οι συντηρητικοί κριτικοί είναι βέβαιο ότι υποθέτουν το πρώτο, και οι ρομαντικοί το δεύτερο. Αλλά δεχόμενοι τα πράγματα αυτά, εκλαμβάνουν τον όλο κόσμο σαν δεδομένο. Ουσιαστικά λένε είτε ότι η κοινωνία είναι του είδους εκείνου που ανταποκρίνεται στη δική τους ιδέα για το τι είναι φυσιολογικό, είτε του είδους εκείνου που ανταποκρίνεται στη δική τους ιδέα για αυτό που είναι ελεύθερο. Και οι δύο ιδέες είναι απλώς κοινές γνώμες, και ενώ ο ψυχολογικός γιατρός μπορεί ίσως να τις δέχεται, ο κοινωνιολόγος δεν μπορεί να εκλάβει τα προϊόντα της κοινής γνώμης σαν τα κριτήρια με τα οποία να σπουδάσει την κοινή γνώμη.

7

Ο κόσμος που είμαστε υποχρεωμένοι να πραγματευτούμε είναι εκτός προσιτότητας, εκτός θέας, εκτός διάνοιας. Πρέπει να εξερευνηθεί, να καταγραφεί και να πλαστεί με τη φαντασία. Ο άνθρωπος δεν είναι κανένας αριστοτελικός Θεός που να παρατηρεί με προσοχή κάθε ύπαρξη με μια και μόνη ματιά. Είναι το δημιουργήμα μιας ανέλιξης, το οποίο μόλις που μπορεί να καλύψει μιαν επαρκή έκταση της πραγματικότητας για να τακτοποιήσει την επιβίωσή του, ώστε να αδράξει αυτό που στην κλίμακα του χρόνου δεν είναι παρά

12. Edward J. Kempf, *Psychopathology*, σ. 116.

13. Στο ίδιο, σ. 151.

λίγες στιγμές ενόρασης και ευτυχίας. Κι όμως το ίδιο αυτό δημιουργήμα έχει επινοήσει τρόπους θεώρησης που κανένα γυμνό μάτι δεν μπορεί να δει, τρόπους ακοής που κανένα αυτί δεν μπορεί να ακούσει, τρόπους ζυγίσματος τεράστιων και απειροελάχιστων μαζών, μετρήματος και ξεχωρίσματος ειδών περισσότερο των ατομικά μπορεί να θυμάται. Μαθαίνει να βλέπει με τη διάνοιά του τις τεράστιες αναλογίες του κόσμου που ποτέ δε θα μπορούσε να δει, να αγγίξει, να μυρίσει, να ακούσει ή να θυμηθεί. Προοδευτικά δημιουργεί για τον εαυτό του μιαν αξιόπιστη εικόνα μέσα στο κεφάλι του για τον κόσμο που είναι πέρα από την προσιτότητά του.

Τα χαρακτηριστικά αυτά του εξωτερικού κόσμου, που έχουν να κάνουν με τη συμπεριφορά των άλλων ανθρώπων, στο βαθμό που αυτή η συμπεριφορά διασταυρώνεται με τη δική μας, εξαρτάται από εμάς ή μας ενδιαφέρει, τα ονομάζουμε χονδρικά δημόσιες υποθέσεις. Οι εικόνες μέσα στο κεφάλι των άλλων αυτών ανθρώπων, η εικόνα τους για τον εαυτό μας, για τους άλλους, για τις ανάγκες τους, τους σκοπούς και τις σχέσεις, είναι οι κοινές τους γνώμες. Οι εικόνες εκείνες οι οποίες επενεργούν σε ομάδες ανθρώπων, ή που ενεργοποιούνται από άτομα που ενεργούν στο όνομα ομάδων, είναι η Κοινή Γνώμη με κεφαλαία γράμματα. Και έτσι, στα κεφάλαια που ακολουθούν, θα εξετάσουμε πρώτα μερικούς από τους λόγους, για τους οποίους η εσωτερική εικόνα πολύ συχνά παραπλανά τους ανθρώπους στην επικοινωνία τους με τον έξω κόσμο. Κάτω από τον τίτλο αυτό θα εξετάσουμε πρώτα τους κύριους παράγοντες που περιορίζουν την πρόσβασή τους στα γεγονότα. Αυτά είναι οι τεχνικές λογοκρισίες, οι περιορισμοί της κοινωνικής επαφής, ο συγχρητικά πεινχρότερος τρόπος που διατίθεται κάθε μέρα για την απόδοση προσοχής στις δημόσιες υποθέσεις, η διαστρόφι που συμβαίνει επειδή τα γεγονότα θα πρέπει να συμπειστούν σε πολύ μικρά μηνύματα, η δυσκολία της δημιουργίας ενός μικρού λεξιλογίου που να εκφράζει ένα σύνθετο κόσμο, και, τελικά, ο φόβος αντιπετώπισης των γεγονότων αυτών που φαίνεται να απειλούν την καθιερωμένη ρουτίνα στη ζωή των ανθρώπων.

Η ανάλυση κατόπιν στρέφεται από αυτούς τους λίγο-πολύ εξωτερικούς περιορισμούς στο ζήτημα του πώς επηρεάζεται αυτό το μικρό, αδύνατο ρεύμα των μηνυμάτων από το εξωτερικό, από τις αποταμιευμένες εικόνες, τις προκαταλήψεις και τις προλήψεις που τα ερμηνεύουν, τα συμπληρώνουν και με τη σειρά τους κατευθύνουν

έντονα τη λειτουργία της προσοχής μας και της ίδιας της όρασής μας. Από αυτό προκύβει στην εξέταση του πώς ταυτοποιούνται στο καθένα άτομο χωριστά τα περιορισμένα μηνύματα από το εξωτερικό, σχηματιζόμενα σε ένα πρότυπο στερεότυπων, με τα συμπεριοντά του όπως το ίδιο το άτομο τα αισθάνεται και τα διανοείται. Στα επόμενα τμήματα, εξετάζει το πώς αποχρυσταλλώνονται οι γνώμες σε αυτό που ονομάζεται Κοινή Γνώμη, πώς σχηματίζεται η Εθνική Θέληση, η Ομαδική Διάνοια, ο Κοινωνικός Σκοπός, ή όπως αλλιώς θέλετε να το πείτε.

Τα πέντε πρώτα μέρη απαρτίζουν τον περιγραφικό τομέα του βιβλίου. Ακολουθεί μια ανάλυση της παραδοσιακής δημοκρατικής θεωρίας της κοινής γνώμης. Η ουσία της επιχειρηματολογίας είναι ότι η δημοκρατία, στην αρχική της μορφή, ποτέ δεν αντιμετωπίσε σοβαρά το πρόβλημα που εγείρεται, επειδή οι εικόνες μέσα στο κεφάλι των ανθρώπων δεν ανταποκρίνονται αυτίματα στον εξωτερικό κόσμο. Και κατόπιν, επειδή η δημοκρατική θεωρία βρίσκεται υπό επίκριση από τους σοσιαλιστές διανοητές, ακολουθεί μια εξέταση των πιο προηγμένων και λογικά συνεκτικότερων από αυτές τις επικρίσεις, όπως τις έκανε η Αγγλική Αδελφότητα των Σοσιαλιστών. Σκοπός μου σε αυτό το σημείο, είναι να ανακαλύψω αν οι μεταρρυθμιστές αυτοί έλαβαν υπόψη τους τις κύριες δυσκολίες της κοινής γνώμης. Το συμπέρασμά μου είναι ότι αγνοούν τις δυσκολίες παντελώς, όπως ακριβώς και οι πολλοί δημοκράτες, επειδή, και αυτοί, δέχονται σαν αξίωμα, και σε έναν πολύ πιο σύνθετο πολιτισμό, ότι κατά κάποιον μυστηριώδη τρόπο μέσα στην καρδιά των ανθρώπων υπάρχει η γνώση για τον κόσμο που είναι πέρα από την προαιτιότητά τους.

Υποστηρίζω ότι η αντιπροσωπευτική κυβέρνηση, είτε σε αυτό που συνήθως ονομάζεται πολιτική είτε στη βιομηχανία, δεν μπορεί να λειτουργήσει πετυχημένα, ανεξάρτητα από τη βάση της εκλογής, παρά μόνο εάν υπάρχει κάποιος ανεξάρτητος, ειδικός οργανισμός που να κάνει τα αόρατα γεγονότα κατανοητά σε εκείνους που πρέπει να πάρουν τις αποφάσεις. Επιχειρώ, συνεπώς, να υποστηρίξω ότι η σοβαρή αποδοχή της αρχής, ότι η ατομική εκπροσώπηση πρέπει να συμπληρώνεται από την εκπροσώπηση των αόρατων γεγονότων, θα επέτρεπε από μόνη της κάποια ικανοποιητική αποκέντρωση, που θα μας επέτρεπε να ξεφυγουμε από την αφόρητη και ανεφάρμετη φαντασίωση ότι καθένας μας πρέπει να αποκρίσει

μιαν επαρκή γνώμη για όλες τις δημόσιες υποθέσεις. Υποστηρίζεται ότι το πρόβλημα του τύπου είναι συγχυμένο, επειδή οι χωρικοί και οι απολογητές αναμένουν να πραγματοποιήσει ο τύπος τη φαντασίωση αυτή, αναμένουν να αναπληρώσει όλα όσα δεν προβλέφθηκαν στη θεωρία της δημοκρατίας, και ότι οι αναγνώστες περιμένουν να επιτελεστεί το θαύμα αυτό χωρίς καθόλου κόστος ή σκοτούρα από την πλευρά τους. Οι εφημερίδες θεωρούνται από τους δημοκράτες σαν η πανάκεια για τα ίδια τα ελαττώματά τους, ενώ η ανάλυση της φύσης των ειδήσεων και της οικονομικής βάσης για τη δημοσιογραφία φαίνεται να δείχνει ότι οι εφημερίδες αναγκαία και αναπόφευκτα αντανακλούν, και συνεπώς, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, ενείνουν την ελαττωματική οργάνωση της κοινής γνώμης. Το συμπέρασμά μου είναι ότι οι κοινές γνώμες πρέπει να οργανώνονται για τον τύπο προκειμένου να είναι υγιείς, όχι από τον τύπο όπως συμβαίνει σήμερα. Η οργάνωση αυτή αντιλαμβάνομαι ότι αρχικά είναι το έργο κάποιας πολιτικής επιστήμης που έχει κερδίσει τη σωστή της θέση σαν διαμορφωτής, προτού ληφθεί η απόφαση, παρά σαν απολογητής, επικριτής ή ανταποκριτής, αφού η απόφαση θα έχει ήδη παρθεί. Προσπαθώ να δείξω ότι οι περιπλεγμένες υποστάσεις της κυβέρνησης και της βιομηχανίας συνωμοτούν για να μη δώσουν στην πολιτική επιστήμη την τεράστια αυτή ευκαιρία να εμπλουτιστεί και να υπηρετήσει το κοινό. Και, βέβαια, ελπίζω οι αεθίδες αυτές να βοηθήσουν λίγους ανθρώπους να συνειδητοποιήσουν την ευκαιρία αυτή πιο ζωντανά, και συνεπώς να την επιδιώξουν πιο συνειδητά.

Καθένας μας ζει και εργάζεται σε ένα μικρό τμήμα της γήινης επιφάνειας, κινείται σε ένα μικρό κύκλο, και από τα γνώριμά του πράγματα ελάχιστα μόνο γνωρίζει καλά. Από οποιοδήποτε δημόσιο συμβάν που έχει μεγάλη επίδραση, γνωρίζουμε, στην καλύτερη περίπτωση, μονάχα μία φάση και μία άποψη. Αυτό αληθεύει εξίσου για τους διάσημους που είναι μέσα στα πράγματα, οι οποίοι σχεδιάζουν συνθήκες, κάνουν νόμους και εκδίδουν διατάγες, όσο και για εκείνους οι οποίοι πλαισιώνονται από τις συνθήκες, πάνω στους οποίους επιβάλλονται οι νόμοι, στους οποίους απευθύνονται οι διατάγες. Αναπόφευκτα οι γνώμες μας καλύπτουν μεγαλύτερο χώρο, μακρύτερο διάστημα χρόνου, μεγαλύτερο αριθμό πραγμάτων, από όσο μπορούμε να παρατηρήσουμε άμεσα. Θα πρέπει, συνεπώς, να συναπαρτίζονται από αυτά που άλλοι μάς αναφέρουν και από αυτά που μπορούμε να φανταστούμε.

Ωστόσο, ακόμη και ο αυτόπτης μάρτυρας δεν ξαναφέρει στο νου του μια αυθεντική εικόνα της σκηνής. Γλυπιδή η πέτρα φαίνεται

---

1. Για παραδείγματα βλέπε Ethelind Luard, *I. Enquête Cimmuelle et les Méthodes Scientifiques*. Μεγάλη ποσότητα ενδιαφέροντος υλικού έχει συγκεντρωθεί τα τελευταία χρόνια πάνω στην αξιοπιστία των μαρτύρων, το οποίο δείχνει, όπως λέει ένας ικανός κριτικός του βιβλίου του δρα Luard στο *The Times Literary Supplement* (του Λονδίνου) (18 Αυγούστου 1921), ότι η αξιοπιστία ποικίλλει ως προς τις τάξεις των μαρτύρων και ως προς τις τάξεις των γεγονότων, και επίσης ως προς τον τύπο της αντίληψης. Έτσι, οι αντίληψεις της σφής, της οσμής και της γεύσης έχουν μικρή αποδεικτική αξία. Η ακοή μας είναι ελαττωματική και σφαλματώδη όταν κρίνει την πηγή και την κατεύθυνσή του ήχου, και στην ακρόαση της ομιλίας άλλων ανθρώπων οι λέξεις οι οποίες δεν ακούγονται συμπληρώνονται από τον μάρτυρα με κάθε κατάλληλη. Έχει μια θεωρία για τον αντικειμενικό σκοπό της συνομιλίας, και τακτοποιεί τους ήχους που ακούει ώστε να ταριάζουν με τη θεωρία αυτή. Ακόμη και οι αντίληψεις της όρασης υπόκει-

να δείχει ότι αυτός βάσει στη σκηνή και το οποίο αφορέα α-
φαιρεί από αυτήν, ότι, πέρα πολύ συχνά, αυτό που φαντάζεται ότι
είναι η περιγραφή ενός συμβάντος, στην πραγματικότητα είναι μια
μεταμόρφωσή του. Ελάχιστα γεγονότα στο συνειδώς φαίνεται να
είναι αυτά δεδομένα. Η πλειονότητα των γεγονότων στο συνειδώς
φαίνεται να είναι κατασκευασμένα. Μια είδηση είναι το εξαγόμενο
προιόν του γνώστη και του γνωστού, στο οποίο ο ρόλος του παρα-
τηρητή είναι πάντα επιλεκτικός και συνήθως δημιουργικός. Τα γε-
γονότα που βλέπουμε εξαρτιούνται από το πού είμαστε τοπολητη-
μένοι και από τις συνθήκες των ματιών μας.

Μια άγνωστη σκηνή είναι όπως ο κόσμος του μωρού, «μια μεγά-
λη, θάλασσα, γεμάτη θόρυβο σύγχυση».² Αυτός είναι ο τρόπος,
λέει ο κ. John Dewey,³ με τον οποίο κάθε καινούργιο πράγμα εντυ-
πώνεται σ' έναν ενήλικα, στο βαθμό που το πράγμα αυτό είναι
αληθινά νέο και παράξενο. «Οι ξένες γλώσσες τις οποίες δεν κατα-
λαβαίνουμε μας φαίνονται πάντα σαν τα κορακίτικα, μωρολογίες,
στις οποίες είναι αδύνατο να καθορίσεις κάποια συγκεκριμένη, ξεκά-
θαρη, χαρακτηριστική ομάδα ήχων. Ο χωρικός στον πολυσύγχυαστο
δρόμο της πόλης, ο σερβανός στη θάλασσα, ο αδαής στα αθλήματα
σε έναν αγώνα ανάμεσα σε ειδικούς σε ένα περιπόλο παιχνίδι, εί-
ναι πρόσθετα παραδείγματα. Βάλε έναν άπειρο άνθρωπο σε ένα
εργοστάσιο, και στην αρχή η δουλειά του φαίνεται ένας κωκώνας
χωρίς νόημα. Όλοι οι ξένοι από μια άλλη φυλή, όπως λέει και η
παροιμία, φαίνονται όμοιοι στον επισκέπτη. Μονάχα χονδροειδείς
διαφορές, στο μέγεθος ή στο χρώμα, είναι κατανοητές από ένα ε-
ξωτερικό παρατηρητή ενός κοπαδιού προβάτων, το καλένα από τα
οποία έχει ατομικά χαρακτηριστικά για τον τσοπάνη. Μια διάχυτη
θαμπάδα και μια αδιόρατα μεταβαλλόμενη απορρόφηση χαρακτρ-
ρίζουν αυτά που δεν καταλαβαίνουμε. Το πρόβλημα της απόκτησης
της έννοιας από τα πράγματα, ή (για να το πούμε με άλλο τρόπο)

γισμός αριθμών, για παράδειγμα στο μέγεθος του πλήθους. Στον απαιδευτο παρατη-
ρητή, η αδιόραση του χρόνου είναι πολύ μεταβλητή. Όλες αυτές οι πρωτογενείς αδυνα-
μιες υπερβύδονται με τις ανωμαλίες της μνήμης, και την αδιάλειπτη και δημιουργική
ιδιότητα της φαντασίας. Βλέπε επίσης Sherington, *The Integrative Action of the Nerv-
ous System*, σσ. 318-327.

Ο καθηγητής Hugo Münsterberg, που τώρα έχει πεθάνει, έγραψε ένα δημοφιλές βι-
βλίο πάνω σε αυτό το θέμα που ονομάζεται *On the Witness Stand*.

2. Wm. James, *Principles of Psychology*, τόμ. 1, σ. 488.
3. John Dewey, *How We Think*, σ. 121.

του σχηματισμού συνθημάτων απλής αντίληψης, γίνεται με αυτόν τον
τρόπο το πρόβλημα της εισαγωγής (α) σαφήνειας και διάκρισης και
(β) συνέπειας ή σταθερότητας της έννοιας, σε αυτό που αλλιώς
είναι ασσφές και αμφοροπο.))

Όμως το είδος της σαφήνειας και της συνέπειας που εισάγονται
εξαρτάται από το ποιός τις εισάγει. Σε ένα κατοπινότερο από-
σπασμα⁴ ο Dewey δίνει ένα παράδειγμα του πόσο διαφορετικά θα
μπορούσαν να ορισουν τη λέξη μετάλλο ένας έμπειρος κοινός άν-
θρωπος και ένας χημικός. «Η απλότητα στην αφή, η σαλινότητα,
και η στιλπνότητα, το μεγάλο βάρος για το μέγεθος του... οι χημ-
σμες ιδιότητες, ότι μπορεί να σφρηλατρωθεί και να εξεταστεί χω-
ρίς να σπάσει, ότι μπορεί να μαλακώσει από τη θερμότητα και να
σαλινωθεί από το κρύο, ότι μπορεί να διατηρήσει το σχήμα και τη
μορφή που του δίνουν, ότι μπορεί να αντισταθεί στην πίεση και
στην φθορά, πιθανόν θα περιλαμβάνονταν στον ορισμό του κοινού
ανθρώπου. Αλλά ο χημικός πιθανότατα θα αγνοούσε τις αισθητικές
και χρηστικές αυτές ιδιότητες, και θα όριζε ως μετάλλο ακάθε χη-
μικό στοιχείο, το οποίο συνδυάζεται με το άξυγόνο έτσι ώστε να
σχηματίζει μια βάση».

Ως επί το πλείστον δεν συμβαίνει έτσι ώστε πρώτα να βλέπουμε
και μετά να ορίζουμε, αλλά πρώτα ορίζουμε και μετά βλέπουμε.
Στη μεγάλη θάλασσα, γεμάτη θόρυβο σύγχυση του εξωτερικού κό-
σμου, διαλέγουμε εκείνο που η πολιτιστική μας παράδοση έχει ήδη
ορίσει για μας, και τείνουμε να διανοούμεστε εκείνο το οποίο έχου-
με διαλέξει με μια μορφή την οποία έχει κάνει στερότυπη για μας
η πολιτιστική μας παράδοση. Από τους διάσημους ανθρώπους που
συγκεντρώθηκαν στο Παρίσι για να τακτοποιήσουν τις υποθέσεις
του ανθρώπινου γένους, πόσοι υπήρχαν που κατάφεραν να διακρι-
νουν μάλλον την Ευρώπη που υπήρχε γύρω τους παρά τις οικονο-
μικές υποχρεώσεις τους απέναντι σ' αυτήν; Αν θα μπορούσε κανείς
να διεισδύσει στη διάνοια του Μ. Κλεμανσώ, θα είχε βρει εκεί εικό-
νες από την Ευρώπη του 1919, ή μάλλον ένα μεγάλο ίζημα από
στερεότυπες ιδέες, συσσωρευμένες και σαλινωμένες από την μακρό-
χρονη και επιθετική ύπαρξή τους; Έβλεπε τους Γερμανούς του
1919, ή τον ιδεατό γερμανικό τύπο όπως είχε μάθει να τον βλέπει
από το 1871; Έβλεπε τον διανοητικό αυτό τύπο, και από τις εκθέ-

4. Στο ίδιο, σ. 133.

σεις που έφταναν σε αυτόν από την Γερμανία, έβαζε στην καρδιά του τις εκθέσεις εκείνες και, φαίνεται, εκείνες μόνο που ταίριαζαν στον τύπο που υπήρχε στη διάνοιά του. Αν ένας πρώσσος αριστοκράτης κόμπιαζε, αυτός ήταν αυθεντικός Γερμανός: αν ένας ηγέτης των εργατικών ομολογούσε την ενοχή της αυτοκρατορίας, αυτός δεν ήταν αυθεντικός Γερμανός.

Σε ένα συνένδριο Ψυχολογίας στο Κέτινγκεν έγινε ένα ενδιαφέρον πείραγμα με ένα πλήθος εκπαιδευμένων, υποτίθεται, παρατηρητών.⁵

«Κοντά στην αίθουσα που γινόταν το Συνέδριο γινόταν μια δημόσια γιορτή με χορό μεταμφιεσμένων. Ξαφνικά άνοιξε η πόρτα της αίθουσας και μπήκε ένας κλόουν που τον κωνηρούσε τρέχοντας ένας νέγρος, με ένα ρεβόλβερ στο χέρι. Σταμάτησαν στη μέση της αίθουσας μαλώνοντας, ο κλόουν έπεσε, ο νέγρος πάτησε πάνω του, πυροβόλησε, και κατόπιν και οι δύο τους βιάστηκαν να φύγουν από την αίθουσα. Το όλο περιστατικό μόλις που κράτησε είκοσι δευτερόλεπτα.

«Ο Πρόεδρος ζήτησε από τους παρόντες να γράψουν αμέσως μια έκθεση ερώσον ήταν βέβαιο ότι θα γινόταν δικαστική ανάκριση. Στάληκαν σαράντα εκθέσεις. Μόνον ένας είχε λιγότερα από 20% λάθη σε σχέση με τα κύρια γεγονότα: δεκατέσσερις είχαν από 20 έως 40% λάθη, δώδεκα από 40 ως 50%, δεκατρείς περισσότερα από 50%. Επιπρόσθετα, σε εκαοστήσερις περιγραφές το 10% των λεπτομερειών ήταν καθαρές επινοήσεις και η αναλογία αυτή ήταν μεγαλύτερη σε δέκα αφηγήσεις και μικρότερη σε έξη. Κοντολογίς το ένα τέταρτο των αφηγήσεων ήταν λάθος.

«Έξυπακούεται ότι η όλη σκηνή είχε εκ των προτέρων σκηνοθετηθεί και φωτογραφηθεί. Οι δέκα εσφαλμένες εκθέσεις μπορούν συνεπώς να υποβιβαστούν στην κατηγορία των παραμυθιών και των θρύλων· εκαοτějšíρες περιγραφές είναι μισές παραμύθι, και έξη έχουν ακρίβεια που προσεγγίζει την ακριβή μαρτυρία.»

Έτσι, από σαράντα εκπαιδευμένους παρατηρητές που γράφουν μια υπεύθυνη περιγραφή μιας σκηνής η οποία μόλις ξετυλίχτηκε μπροστά στα μάτια τους, παραπάνω από μισοί είδαν μία σκηνή που δεν είχε λάβει χώρα. Τι είδαν λοιπόν; Θα υπόθετε κανείς ότι είναι ευκολότερο να πει αυτό που έχει συμβεί, παρά να επινοήσει αυτό που δεν έχει συμβεί. Έιδαν το στερεότυπό τους για μια τέτοια συμπλοκή. Όλοι τους, στη διάρκεια της ζωής τους, είχαν αποκτήσει μια σειρά από εικόνες για συμπλοκές, και οι εικόνες αυτές πάλ-

λωνταν μπροστά στα μάτια τους. Σε έναν άνθρωπο οι εικόνες αυτές αντικατέστησαν λιγότερο από το 20% της πραγματικής σκηνής, σε δεκατρείς ανθρώπους λιγότερο από το μισό. Σε τριαντατέσσερις από τους σαράντα παρατηρητές τα στερεότυπα κατέλαβαν τουλάχιστον το ένα δέκατο της σκηνής.

Ένας διακεκριμένος κριτικός της τέχνης είπε⁶ ότι ικάτι με τα σχεδόν αμέτρητα σχήματα που προσλαμβάνει ένα αντικείμενο... Κάτι με την έλλειψη ευαισθησίας και προσοχής από μέρος μας, τα πράγματα σπάνια αποκτούν για μας χαρακτηριστικά και περιγράψιμα τόσο καθορισμένα και καθαρά, ώστε να μπορούμε να τα επαναφέρουμε στη μνήμη μας κατά βούληση, παρά μονάχα με τα στερεότυπα σχήματα που τα έχει δανείσει η τέχνη». Η αλήθεια είναι ακόμμη ευρύτερη από αυτό, γιατί τα στερεότυπα σχήματα που δανείστηκαν στον κόσμο δεν προέρχονται μόνο από την τέχνη, με την έννοια της ζωγραφικής και της γλυπτικής και της φιλολογίας, αλλά και από τους ηθικούς μας κώδικες και από την κοινωνική μας φιλοσοφία και από τις πολιτικές μας ανησυχίες επίσης. Αντικαταστήστε στο επόμενο απόσπασμα του κ. Μπέρνσον με τις λέξεις "πολιτική", "επιχείρηση", και "κοινωνία", τη λέξη "τέχνη" και οι προτάσεις θα αληθεύουν εξίσου: «... αν τα χρόνια της μελέτης σε όλα τα σχολεία της τέχνης δεν μας έχουν διδάξει πώς να βλέπουμε και με τα δικά μας μάτια επίσης, τότε σύντομα θα πέσουμε στη συνήθεια να καλουπώνουμε οτιδήποτε βλέπουμε σε μορφές δανεισμένες από τη μία και μοναδική τέχνη με την οποία είμαστε εξοικειωμένοι. Αυτό είναι το πρόβλημα μας για την καλλιτεχνική πραγματικότητα. Λς μας δώσει κάποιος σχήματα και χρώματα που δεν μπορούμε να τα ταιριάξουμε αστραπιαία μέσα στο στήμαντο απόθεμα μας από κατά κόρο χρησιμοποιημένες μορφές και υπαινιγμούς, και τότε κουνάμε το κεφάλι μας με την αποτυχία του να αναπαράγει τα πράγματα με τον τρόπο που εμείς γνωρίζουμε ότι ασφαλώς υπάρχουν, ή τον κατηγορούμε για ανεπικρίθεια.»

Ο κ. Μπέρνσον μιλάει για τη δυσσρέσκεία μας όταν ένας ζωγράφος «δεν οραματίζεται τα αντικείμενα ακριβώς όπως και εμείς», και για τη δυσκολία να εκτιμήσουμε την τέχνη του Μεσαίωνα, γιατί από τότε «η μανιέρα της όρασης για τις μορφές έχει αλλάξει με

5. A. von Guentp, *La formation des légendes*, σσ. 158-159. Προστίθεται από τον F. van Langenhove, *The Growth of a Legend*, σσ. 120-122.

6. Bernard Berenson, *The Central Italian Painters of the Renaissance*, σσ. 60, και επόμενες.

χλιιάδες τρόπους».⁷ Προχωρεί για να δείξει πώς, σε σχέση με την ανθρωπίνη φυσιογνωμία, έχουμε διασχτεί να βλέπουμε αυτό που πράγματι βλέπουμε. «Δημιουργημένος από τον Ντονατέλλο και τον Μασaccio, και κατακρυφωμένος από τους ουμανιστές, ο νέος κανόνας της ανθρωπίνης φυσιογνωμίας, το νέο καλούπι των χαρακτηριστικών... παρουσιάζε στις άρχουσες τάξεις του καιρού εκείνου τον τύπο της ανθρωπίνης ύπαρξης που είχε τη μεγαλύτερη πιθανότητα να κερδίσει τη νίκη κατά τη μέρα της δοκιμασίας των ανθρωπίνων δυνάμεων... Ποιος είχε τη δύναμη να ξεπεράσει πετυχημένα το νέο τούτο πρότυπο και, από το χάος των παραγμάτων, να επιδέξει σχήματα που εξέφραζαν με πειρασσότερη πιστότητα την πραγματικότητα από εκείνα που καθορίστηκαν από ιδιοφυίες; Κανείς δεν είχε τέτοια δύναμη. Οι άνθρωποι αναγκάστηκαν να βλέπουν τα πράγματα με αυτόν τον τρόπο και όχι με άλλον, και να βλέπουν μόνο τα απεικονιζόμενα σχήματα, να αγαπούν μόνο τα παρουσιαζόμενα ιδεαυικά...»⁸

2

Αν δεν μπορούμε να κατανοήσουμε πλήρως τις πράξεις των άλλων ανθρώπων, μέχρις ότου γνωρίσουμε αυτά που αυτοί νομίζουν ότι γνωρίζουν, τότε, προκειμένου να είμαστε δίκαιοι, θα πρέπει να υπολογίσουμε όχι μόνο τις πληροφορίες τις οποίες έχουν στη διάθεσή τους, αλλά και τις σκέψεις από τις οποίες τις διύλισαν. Επειδή οι κοινώς αποδεκτοί τύποι, τα τρέχοντα πρότυπα, οι σταθερές εκδοχές, παρεμβαίνουν στις πληροφορίες στο δρόμο τους προς τη συνειδητότητα. Η αμερικανοποίηση, για παράδειγμα, είναι επιφανειακά τουλάχιστον η υποκατάσταση των ευρωπαϊκών με αμερικανικά στερεότυπα. Έτσι ο χωρικός, ο οποίος ίσως έβλεπε τον κάτοχο της

7. Βλέπε επίσης το σχόλιό του για το *Dante's Visual Images, and his Early Illustrations* στο *The Study and Criticism of Italian Art*. (Πρώτη Σειρά), σ. 13. «Δεν μπορούμε παρά να υπονοούμε τον Βιργίλιο σαν Ρωμαίο και να του δώσουμε "λαοική καταγωγή" και "αγαθότερη συμπεριφορά", αλλά η εικόνα που είχε ο Ντάντε για τον Βιργίλιο δεν ήταν πιθανόν λιγότερο μεσαιωνική, δεν βασιζόταν περισσότερο στην κριτική ανακωδικοποίηση της αρχαιότητας, από όσο η όλη του αντίληψη για τον Ρωμαίο ποιητή. Έκκοινογραφήσεις του 14ου αιώνα δείχνουν τον Βιργίλιο σαν μεσαιωνικό λόγο, ντυμένο με κάπτα και τζβενο, και δεν υπάργχει κανένας λόγος για τον οποίο η εικόνα του Ντάντε για αυτόν θα έπρεπε να είναι διαφορετική από αυτήν»

8. *The Central Italian Painters*, σσ. 66-67.

της του σα να ήταν ο αφέντης του τιμαρίου, τον εργοδότη του όπως έβλεπε τον τοπικό μεγαστάνα, διδάσκαται από την αμερικανοποίηση να βλέπει τον κάτοχο της γης και τον εργοδότη σύμφωνα με τα αμερικανικά πρότυπα. Αυτό συνιστά μιαν αλλαγή στη διάνοια, η οποία, τελικά, όταν ο εμβολιασμός πετύχει, γίνεται αλλαγή και στην όραση. Το μάτι του βλέπει διαφορετικά. Μια ευγενική αρχοντική κυρία έχει ομολογήσει ότι τα στερεότυπα έχουν τέτοια επιβλητική επιρροή, ώστε όταν τα δικά της δεν ικανοποιούνται, αυτή τουλάχιστον είναι ανίκανη να δεχτεί ότι οι άνθρωποι είναι αδελφια και ότι ο Θεός είναι πατέρας όλων. «Επηρεαζόμεστε περίεργα από τα ρούχα που φοράμε. Τα ενδυμάτα δημιουργούν μια διανοητική και κοινωνική αιτιμόσφαιρα. Τι μπορεί να ελπίζει κανείς για την αμερικανοποίηση ενός ανθρώπου, ο οποίος επιμένει να πηγαίνει σε λονδρέο ράφτη; Η ίδια η τροφή κάποιου επηρεάζει την αμερικανοποίησή του. Τι είδους αμερικανική συνείδηση μπορεί να αναπτυχθεί στην αιτιμόσφαιρα του λάχανου τουρού (σάουερκράουτ) και του τυρού λίμπουγκερ; Ή τι μπορεί να περιμένεις για την αμερικανοποίηση ενός ανθρώπου η ανάσα του οποίου αναδίδει πάντα τη δυσσομία του σκόρδου;»⁹

Η κυρία αυτή θα μπορούσε κάλλιστα να είναι χρηματιστοδότηρια μιας παρέλασης την οποία παρακολούθησε κάποτε ένας φίλος μου. Αποκαλούνταν Το Δοχείο Τήξεως, και είχε γίνει την Τετάρτη Ιουλίου, σε μια αυτοκινητούπολη όπου απασχολούνται πολλοί εργάτες γεννημένοι στο εξωτερικό. Στο κέντρο ενός πάρκου για μπιένζιμπωλ, στη δεύτερη αφετηρία είχε τοποθετηθεί ένα τεράστιο δοχείο από ξύλο και καρβαδόπανο. Υπήρχαν σκαλοπάτια μέχρι την κορυφή και από τις δύο πλευρές. Αφού το ακροατήριο είχε πάρει τις θέσεις του και η ορχήστρα είχε τελειώσει το ρόλο της, βγήκε μια πομπή μέσα από ένα άνοιγμα σ' ένα μέρος του γηπέδου. Απαρτιζόταν από αδαλαδοπαούς όλων των εθνικοτήτων που απασχολούνταν στα εργοστάσια. Φορούσαν τα τοπικά κοστούμια τους, τραγουδούσαν τα εθνικά τραγούδια τους· χόρευαν τους λαϊκούς χορούς τους, και μετέφεραν τις σημαίες όλης της Ευρώπης. Επικεφαλής της τελετής ήταν ο διευθυντής του σχολείου ντυμένος σαν Μπάριμπτα-Σαμ. Έους οδηγούσε στο δοχείο. Έους κατέβηκε στα σκαλοπάτια προς την κορυ-

9. Παράθεται από τον κ. Edward Hille Bretschel στο *New Republic*, 1 Ιουνίου 1921, σ. 21.

φή, και προς τα μέσα. Τους καλοίσε πάλι στην άλλη πλευρά. Ίρ-
χονταν, ντυμένοι με σκληρά καπέλα, παλτά, παντελιόνια, γελέκκα,
σκληρό κολλάρο και γραβάτα πουαντιγιέ, έλεγε ο φίλος μου, ο καθέ-
νας με μολύβι Έβερσαρπ στην τσέπη του, και όλοι τραγουδούσαν
τον εθνικό ύμνο των Η.Π.Α.

Στους οργανωτές αυτής της παρέλασης, και πιθανόν στους πε-
ρισσότερους από όσους συμμετείχαν σε αυτήν, φαινόταν λες και
είχαν καταφέρει να εκφράσουν την πιο οικεία δυσκολία για τη φιλι-
κή συναναστροφή ανάμεσα στους παλαιότερους λαούς της Αμερικής
και στους νεότερους. Η αντίραση των στερεοτύπων τους παρενέ-
βαινε στην πλήρη αναγνώριση του γεγονότος ότι όλοι ήταν άνθρω-
ποι. Οι άνθρωποι που αλλάζουν το όνομά τους το ξέρουν αυτό.
Ένωσούν να αλλάζουν τον εαυτό τους, και τη στάση των ξένων απέν-
ναντι σε αυτούς.

Υπάρχει, βέβαια, κάποια σχέση ανάμεσα στο εξωτερικό σχηματικό
και στη διάνοια μέσω της οποίας το παρακολουθούμε, ακριβώς ό-
πως υπάρχουν μερικοί μακρυμάλληδες άντρες και γυναίκες με κοντά
μαλλιά στις ριζοσπαστικές συγκεντρώσεις. Αλλά για τον βιαστικό
παρατηρητή μια επιπόλαιη συσχέτιση είναι αρκετή. Αν υπάρχουν
δυο κεφάλια με κοντά γυναικεία μαλλιά και τέσπερα ανδρικά με γέ-
νεια στο ακροατήριο, τότε το ακροατήριο θα αποτελείται από γυ-
ναίκες με κοντοκοιμημένα μαλλιά και από γενειοφόρους για τον ρε-
πόρτερ ο οποίος γνωρίζει εκ των προτέρων ότι τέτοιου είδους συνά-
ξεις αποτελούνται από ανθρώπους με αυτά τα γούστα στην κόμ-
μωσή τους. Υπάρχει μια σχέση ανάμεσα στο όραμά μας και στα
γεγονότα, όμως αυτή είναι συχνά μια παράξενη σχέση. Ένας ά-
ντρας σπάνια κοιτάζει ένα τοπίο, ας πούμε, παρά μόνο για να εξετά-
σει τη δυνατότητα να χωριστεί σε οικόπεδα, αλλά έχει δει μια σει-
ρά από τοπία να κρέμονται στο σαλόνι. Και από αυτά έχει μάθει να
διανοείται το τοπίο σαν ένα ρόδινο γλιοβασίλειμα, ή σαν ένα εξοχι-
κό δρόμο με ένα καμπαναριό και ένα ασημένιο φεγγάρι. Μια μέρα
πηγαίνει στην εξοχή, και επί ώρες δεν διακρίνει ούτε ένα μεμονωμέ-
νο τοπίο. Κατόπιν ο ήλιος δίνει κατακόκκινος. Αμέσως αναγνωρίζει
ένα τοπίο και αναφωνεί ότι είναι όμορφο. Αλλά δυο μέρες αργότε-
ρα, όταν προσπαθεί να θυμηθεί τι είδε, οι πιθανότητες είναι ότι θα
θυμηθεί κυρίως κάποιο τοπίο που είδε στο σαλόνι.

Αν δεν ήταν μεθυσμένος ή δεν ονειρευόταν ή δεν ήταν παράφρο-
νας, τότε πράγματι είδε ένα γλιοβασίλειμα, αλλά αυτό που είδε στο

γλιοβασίλειμα αυτό, και που πάνω από όλα θυμάται από αυτό, εί-
ναι μάλλον αυτό που η ελαιογραφία τον έμαθε να παρατηρεί, παρά
αυτό που ένας εμπρεσιονιστής ζωγράφος, για παράδειγμα, ή ένας
καλλιεργημένος Ιάπωνας θα έβλεπε και θα αποκόμιζε. Και ο Ιά-
πωνας και ο ζωγράφος με τη σειρά τους θα έχουν δει και θα θυμού-
νται περισσότερα από τη φόρμα που έχουν μάθει, εκτός αν συμβαί-
νει να είναι από τους πολύ σπάνιους εκείνους ανθρώπους που ανα-
καλύπτουν καινούργια θέαση για τους ανθρώπους. Στην απαίδευτη
παρατήρηση επιλέγουμε αναγνωρίσιμα σημεία από το περιβάλλον.
Ία σημεία παίρνουν τη θέση ιδεών, και τις ιδέες αυτές τις γεμί-
ζουμε με το απόθεμα από τις εικόνες που διαθέτουμε. Δεν βλέπου-
με τόσο πολύ τούτον τον άνθρωπο και κείνο το γλιοβασίλειμα·
μάλλον παρατηρούμε ότι το πράγμα είναι άνθρωπος ή γλιοβασίλει-
μα, και κατόπιν βλέπουμε κυρίως εκείνο από το οποίο η διάνοιά
μας είναι ήδη γεμάτη για τα αντικείμενα αυτά.

3

Υπάρχει οικονομία σε αυτό. Γιατί η απόπειρα να βλέπουμε όλα τα
πράγματα μάλλον με δροσερή ματιά και λεπτομερειακά, παρά σαν
τύπους και γενικότητες, είναι εξαντλητική, και, όταν εμιαστε πο-
λύασχολοι, πρακτικά είναι έξω από τη συζήτηση. Σε έναν κύκλο
φίλων, και σε σχέση με στενούς συντρόφους ή ανταγωνιστές, δεν
υπάρχει δρόμος για να παραλείψουμε ή και να υποκαταστήσουμε
την εξατομικευμένη κατανόηση. Εκείνοι τους οποίους αγαπάμε και
θαυμάζουμε περισσότερο είναι οι άνδρες και οι γυναίκες, η συνείδη-
ση των οποίων συγγενεύει στενά μάλλον με ανθρώπους παρά με
τύπους, οι οποίοι γνωρίζουν μάλλον εμάς παρά την ταξινόμησή
στην οποία πιθανόν ταυριάζουμε. Γιατί, ακόμη και όταν δεν το ομο-
λογούμε στον εαυτό μας, διαισθητικά νιώθουμε ότι κάθε ταξινόμη-
ση έχει σχέση με κάποιον σκοπό, ο οποίος δεν είναι κατανάγκη
δικός μας· ότι ανάμεσα σε δυο ανθρώπινες υπάρξεις καμία σχέση
δεν έχει τελικά αξιοπρέπεια, εφόσον καθένας από τους δυο δεν θεω-
ρεί τον άλλο σαν ένα σκοπό καθεαυτόν. Υπάρχει μια συστολή σε
κάθε επαφή ανάμεσα σε δυο ανθρώπους, η οποία δεν επιβεβαιώνει
σαν αξίωμα το ατομικό απαραβίαστο και των δυο.

Αλλά η σύγχρονη ζωή είναι βιαστική και πολυτηχιδής, πάνω από

όλα η σωματική απόσταση χωρίζει ανθρώπους οι οποίοι συχνά βρι-
σκονται σε ζωντανή επαφή μεταξύ τους, όπως ο εργοδότης και ο
εργαζόμενος, ο κρατικός λειτουργός και ο ψηφοφόρος. Δεν υπάρχει
μήτε χρόνος μήτε ευκαιρία για στενή γνωριμία. Αντίθετα παρτη-
ρούμε ένα χαρακτηριστικό που ξεχωρίζει έναν πασίγνωστο τύπο,
και συμπληρώνουμε το υπόλοιπο της εικόνας μέσω των στερεοτύ-
πων που έχουμε μέσα στο κεφάλι μας. Είναι ένας παρανοστής. Μέ-
χρι αυτού φτάνει η παρατήρησή μας, ή έτσι μας λένε. Λοιπόν, ένας
παρανοστής είναι αυτό το είδος του ανθρώπου, και γι' αυτό αυτός
είναι τέτοιου είδους άνθρωπος. Είναι ένας διανοούμενος. Είναι ένας
πλουτοκράτης. Είναι ένας αλλοδαπός. Είναι ένας «Νότιος Ευρω-
παίος». Είναι από το Μπιακ Μπέυ. Έχει τελειώσει το Χάρβαρντ.
Πόσο διαφορετικό από τη φράση: έχει τελειώσει το Γέιλ. Είναι
ένας συνηθισμένος άνθρωπος. Είναι από το Γουέστ Πόιντ. Είναι
παλιός λοχίας. Είναι από το Γκρήνουιτς Βιλντς: τι δεν ξέρουμε
λοιπόν για αυτόν, και για αυτήν; Είναι ένας διεθνής τραπέζιτης.
Είναι από τη Μέγν Στρήντ.

Η λεπτότερη και διαπεραστικότερη από όλες τις επιρροές είναι
εκείνη που δημιουργεί και διατηρεί το πεπερημένο των στερεοτύ-
πων. Μας μιλάνε για πόλεμο προτού τον γνωρίσουμε. Φανταζόμα-
στε τα περισσότερο πράγματα προτού τα γευτούμε. Και αυτές οι
προκαταλήψεις, εκτός αν η εκπαίδευση μας έχει κάνει διορατικά
ενήμερους, διέπουν βαθιά την όλη διαδικασία της νοητικότητας.
Χαρακτηρίζουν ορισμένα αντικείμενα σαν οικεία ή ξένα, τονίζοντας
τις διαφορές, έτσι ώστε το ελαφρώς οικείο το βλέπουμε σαν πολύ
οικείο, και το κάπως ξένο σαν τελείως ξένο. Οι ιδέες αυτές εγείρο-
νται από μικρά σημεία, τα οποία μπορεί να ποικίλουν από έναν
αληθινό δείκτη μέχρι μια αμυδρή αναλογία. Αφού εγερθούν, κατα-
κλίζουν την καθαρή θέαση με παλιότερες εικόνες, και προβάλλουν
μέσα στον πραγματικό κόσμο αυτό που έχει αναστηθεί από τη μνή-
μη. Αν δεν υπήρχαν πρακτικές ομοιομορφίες στο περιβάλλον, δεν
θα υπήρχε οικονομία και θα υπήρχε μονάχα σφάγμα στην ανθρωπί-
νη συνθήεια που δέχεται την πρόβλεψη για θέαση. Αλλά υπάρχουν
ομοιομορφίες που είναι επαρκώς ακριβείς, και η ανάγκη να χρησι-
μοποιηθεί με φειδώ η προσοχή είναι τόσο αναπόφευκτη, ώστε η
εγκατάλειψη όλων των στερεότυπων για μια ολοκληρωτικά αλώα
προσέγγιση στην πείρα θα απογύμνωνε την ανθρωπινή ζωή.
Εκείνο που μετράει είναι ο χαρακτηρισμός των στερεότυπων, και η

αφέλεια με την οποία τα μεταχειριζόμαστε. Και αυτά τελικά εξαρ-
τούνται από εκείνα τα περιεκτικά πρότυπα, τα οποία συνιστούν τη
φίλοσοφία μας για τη ζωή. Αν στη φίλοσοφία αυτή παραδεχόμαστε
ότι ο κόσμος είναι κωδικοποιημένος σύμφωνα με έναν κώδικα που
διαβέτουμε, υπάρχει η πιθανότητα να κάνουμε τις αναφορές μας για
αυτά που συμβαίνουν, ώστε να περιγράψουν έναν κόσμο που διέτε-
ται από τον κώδικά μας. Αλλά, αν η φίλοσοφία μας μας υπαγορεύει
ότι κάθε άνθρωπος είναι απλά ένα μικρό μέρος του κόσμου, ότι η
νοημοσύνη του στην καλύτερη περίπτωση συλλαμβάνει μόνο φάσεις
και απόψεις μέσα σε ένα γονδροειδές δικτυο ιδεών, τότε, όταν χρη-
σιμοποιούμε τα στερεότυπά μας, τείνουμε να γνωρίζουμε ότι δεν
είναι παρά απλά στερεότυπα, τα παίρνουμε στα ελαφρά, τα τροπο-
ποιούμε ευχαρίστως. Τείνουμε επίσης να συνειδητοποιούμε, ολοένα
και καθαρότερα, τότε άρχισαν οι ιδέες μας, που άρχισαν, πώς έ-
φτασαν μέχρι εμάς, γιατί τις δεχτήκαμε. Όλη η χρησίμη ιστορία
είναι αντιστηπτικό σε αυτή τη μέδα. Μας καθιστά ικανούς να γνω-
ρίσουμε ποιό παραμύθι, ποιό σχολικό βιβλίο, ποιά παράδοση, ποιό
μυθιστόρημα, θεατρικό έργο, εικόνα ή φράση φύτεψε κάποια προ-
κατάληψη σε τούτη τη διάνοια, κάποια άλλη σε εκείνη τη διάνοια.

4

Εκείνοι που επιθυμούν να λογακρίνουν την τέχνη, τουλάχιστο δεν
υποτιμούν την επιρροή της. Πενικά την παρανοούν, και σχεδόν πά-
ντα έχουν την παράλογη τάση να εμποδίζουν τους άλλους ανθρώ-
πους από το να ανακαλύπτουν κάτι που δεν το έχουν παραδεχτεί οι
ίδιοι. Αλλά, εν πάση περιπτώσει, όπως ο Πλάτωνας στο επιχείρη-
μά του για τους ποιητές, αισθάνονται αμυδρά ότι οι τύποι που α-
ποκτιούνται μέσω των πλασμαμάτων της φαντασίας τείνουν να επιβά-
λονται πάνω στην πραγματικότητα. Έτσι μικρή αμφιβολία μπορεί
να υπάρξει ότι ο κινηματογράφος οικοδομεί σταθερά διανοητικές
παραστάσεις, οι οποίες κατόπιν ξαναέρχονται στο νου από τα λόγια
που διαβάζουν οι άνθρωποι στην εφημερίδα τους. Στην όλη εμπει-
ρία του ανθρώπινου γένους δεν υπήρξε κανένα βοήθημα για τη νοε-
ρή σύλληψη που να παραβιάζεται με τον κινηματογράφο. Αν κά-
ποιος Φλωρεντινός ήθελε να συλλάβει νοερά τους αγίους, μπορούσε
να πάει στα φρεσκό του ναού του, όπου μπορούσε να δει μια άποψη

των αγίων που τυποποίησε για την εποχή του ο Τζιόττο. Αν ένας Αθηναίος επιθυμούσε να συλλάβει νοερά τους θεούς, πήγαινε στους ναούς. Αλλά ο αριθμός των αντικειμένων που απεικονίζονταν δεν ήταν μεγάλος. Και στην Ανατολή, όπου το πνεύμα της δεύτερης εντολής ήταν γενικά αποδεκτό, η απεικόνιση συγκεχυμένων πραγμάτων ήταν ακόμη πενιχρότερη, και για αυτόν τον λόγο ίσως η διανοητική δύναμη για πρακτικές αποβάσεις ήταν τόσο πολύ μειωμένη. Στον δυτικό κόσμο, όμως, στη διάρκεια των λίγων τελευταίων αιώνων έχει σημειωθεί μια τεράστια αύξηση στον όγκο και στο βεληνεκές της κοσμικής περιγραφής, στην εικόνα του λόγου, στην αφήγηση, στην εικονογραφημένη αφήγηση, και τελικά στην κινούμενη εικόνα και στην ομιλούσα εικόνα.

Οι φωτογραφίες έχουν σήμερα την εξουσία πάνω στη φαντασία, που είχε ο τυπωμένος λόγος χτες, και ο προφορικός λόγος πριν από αυτόν. Φαντάζονται πέρα για πέρα αληθινές. Έρχονται, φανταζόμενα, απευθείας σε εμάς χωρίς ανθρωπινή παρέμβαση, και είναι η πιο ξεκούραστη τροφή για την διάνοια που διαθέτει αντίληψη. Οποιαδήποτε περιγραφή με λόγια, ή ακόμη και οποιαδήποτε αδρανής εικόνα, απαιτεί μια προσπάθεια της μνήμης προτού υπάρξει μια εικόνα μέσα στη διάνοια. Αλλά πάνω στην οθόνη ή όλη διαδικασία της παρατήρησης, της περιγραφής, της αναφοράς, και κατόπιν της φαντασίας, έχει ήδη επιτελεστεί για λογαριασμό σας. Χωρίς μεγαλύτερη προσπάθεια από αυτήν που απαιτείται για να παραμείνει κάποιος ζύπνιος, το αποτέλεσμα στο οποίο η φαντασία σας πάντοτε σκοπεύει, εκτυλίσσεται χωρίς διακοπή πάνω στην οθόνη. Η σκιά της ιδέας γίνεται ζωντανή η ασαφής αποψή σας, ως ποιήμα, για την Κου Κλουξ Κλαν, χάρη στον κ. Γκρίφιλ, παίρνει ζωντανό σχήμα, ηθικά πιθανόν καταστρεπτικότερο σχήμα, όμως σχήμα παρόλα αυτά, και αμφιβάλλω αν, οποιοσδήποτε που έχει δει το φιλμ και δεν γνωρίζει περισσότερο για την Κου Κλουξ Κλαν από όσα ο κ. Γκρίφιλ, θα ακούσει ξανά το όνομα χωρίς να δει εκείνους τους άστρους καβαλαρήδες.

5

Και έτσι, όταν μιλάμε για τη νοοτροπία μιας ομάδας ανθρώπων, για τη γαλλική νοοτροπία, τη μιλιταριστική νοοτροπία, τη μπολσεβίκικη νοοτροπία, υπονοούμενα σε σοβαρή σύγχυση, εκτός αν

συμψωνούμε να διαχωρίζουμε τον ενστικτώδη εξοπλισμό από τα στερεότυπα, τα πρότυπα, και τις διατυπώσεις που παίζουν τόσο αποφασιστικό ρόλο στην οικοδόμηση του διανοητικού κόσμου στον οποίο προσαρμόζεται και ανταποκρίνεται ο ντόπιος χαρακτήρας. Η παράλειψη να γίνει η διάκριση αυτή, είναι υπόλογη για ωκεανούς νερούλων συζητήσεων για συλλογικές διάνοιες, εθνικές ψυχές, και φυλετική ψυχολογία. Ασφαλώς ένα στερεότυπο μπορεί να μεταδίδεται με τόση συνέπεια και αυθεντικότητα σε κάθε γενιά, από το γονιό στο παιδί, ώστε να μοιάζει σχεδόν σαν βιολογικό γεγονός. Από μερικές απόψεις, έχουμε πράγματι γίνει, όπως λέει ο κ. Wallis,¹⁰ βιολογικά παρασιτικό πάνω στην κοινωνική κληρονομιά μας. Αλλά, ασφαλώς, δεν υπάρχει ούτε η ελάχιστη επιστημονική απόδειξη που θα καθιστούσε κάποιον ικανό να επιχειρηματολογήσει, ότι οι άνθρωποι γεννιούνται με τις πολιτικές συνήθειες της χώρας στην οποία γεννιούνται. Στο βαθμό που οι πολιτικές συνήθειες είναι παρόμοιες σε ένα έθνος, οι πρώτοι τόποι που θα πρέπει να ψάξει κανείς για μια εξήγηση είναι οι παιδικοί σταθμοί, τα σχολεία, η εκκλησία, και όχι εκείνος ο χώρος της ληθισμένης που κατοικείται από τις Ομαδικές Διάνοιες και τις Εθνικές Ψυχές. Μέχρις ότου αποτύχετε τελείως να δείτε την παράδοση να παραδίδεται από τους γονείς, τους δασκάλους, τους ιερείς, και τους θείους, είναι σολυσιμμός του χειρότερου είδους να αποδίδετε τις πολιτικές διαφορές στο βλαστόπλασμα.

Είναι δυνατό να γενικεύει κανείς επιφυλακτικά και με τη δέουσα ταπεινοφροσύνη σχετικά με τις συγκριτικές διαφορές μέσα στην ίδια κατηγορία παιδείας και πείρας. Όμως ακόμη και αυτό είναι μια δόλια επιχείρηση. Γιατί σχεδόν καμιά εμπειρία δεν είναι όμοια με μια άλλη, ούτε καν δυο παιδιά δεν μοιάζουν μέσα στο ίδιο σπιτικό. Ο μεγαλύτερος γιος ποτέ δεν έχει την εμπειρία του να είναι μικρότερος. Και συνεπώς μέχρις ότου μπορέσουμε να αφαιρέσουμε τη διαφορά στη διατροφή, πρέπει να κρατούμε την κρίση σχετικά με τις φυσικές διαφορές. Επίσης κρίνετε την παραγωγικότητα δυο εδαφών συγκρίνοντας την παραγωγή τους, προτού γνωρίσετε ποιο βρίσκεται στο Λαμπραντόρ και ποιο στην Λιόβια, αν και κατά πόσο έχουν καλλιεργηθεί και εμπλουτιστεί, εξαντληθεί ή αφεθεί να γίνουν άγονα.

10. Graham Wallas, *Our Social Heritage*, σ. 17.

τα γεγονότα δικαιολογούν κάτι τέτοιο. Αν είναι αναγκαία κάποια αλλαγή, η μετάβαση πρέπει να γίνει με έξοχη δεξιότητα και λεπτότητα. Συνήθως μια εφημερίδα δεν επιχειρεί μια τόσο βλαβερή δικαιοδικασία. Είναι ευκολότερο και ασφαλέστερο να κάνεις τις ειδήσεις αυτές για αυτό το θέμα να σβήσουν σιγά-σιγά και να εξαφανιστούν, σβήνοντας έτσι μια φωτιά με το να μην την τροφοδοτείς.

Οι Ειδήσεις, η Αλήθεια, και Ένα Συμπέρασμα

24

1

Καθώς αρχίζουμε να κάνουμε οδοένα και ακριβέστερες, μελέτες του τύπου, πολλά θα εξαρτηθούν από τις λογικές θέσεις που ενοστερνίζμαστε. Αν παραδεχτούμε, όπως ο κύριος Sinclair και οι περισσότεροι από τους αντιπάλους του, ότι οι ειδήσεις και η αλήθεια είναι δυο λέξεις για ένα και το ίδιο πράγμα, τότε, πιστεύω, δε φτάνουμε πουθενά. Θα αποδείξουμε ότι σε αυτό το σημείο η εφημερίδα ψευδόταν. Θα αποδείξουμε ότι σε αυτό το σημείο η έκθεση του κ. Sinclair ψευδόταν. Θα καταδείξουμε ότι ο κ. Sinclair ψευδόταν όταν έλεγε ότι κάποιος άλλος ψευδόταν, και ότι κάποιος άλλος ψευδόταν όταν έλεγε ότι ο κ. Sinclair ψευδόταν. Θα αφήσουμε τα αισθήματά μας να ξεσπάσουν, αλλά θα τα αφήσουμε να ξεσπάσουν στον αέρα.

Η λογική θέση, που μου φαίνεται γονιμότερη, είναι ότι οι ειδήσεις και η αλήθεια δεν είναι το ίδιο πράγμα, και ότι θα πρέπει να υπάρχει σαφής διάκριση ανάμεσά τους.¹ Η λειτουργία των ειδήσεων είναι να επισημαίνουν ένα συμββάν, η λειτουργία της αλήθειας είναι να φέρνει στο φως τα κρυμμένα γεγονότα, να τα συσχετίζει αναμεταξύ τους, και να διαμορφώνει μια εικόνα για την πραγματικότητα, σύμφωνα με την οποία να μπορούν να ενεργούν οι άνθρωποι. Μονάχα σε αυτά τα σημεία, εκεί όπου οι κοινωνικές συνθήκες αποκτούν αναγνωρίσιμο και υπολογίσιμο σχήμα, συγχλίνουν το σώμα της αλήθειας και το σώμα των ειδήσεων. Και αυτό δεν είναι παρά συγγεντικά ένα μικρό μέρος του όλου τομέα των ανθρώπινων ενδιαφερόντων. Σε αυτόν τον τομέα, και μόνον σε αυτόν, ο έλεγχος

1. Όταν έγραφα το *Liberty and the News*, δεν είχα κατανοήσει τη διάκριση αυτή αρκετά καλά ώστε να τη διατυπώσω, αλλά βρήκε τη σημείωση στη σ. 89.

των ειδήσεων είναι ικανοποιητικά ακριβής, ώστε οι κατηγορίες για παραποίηση ή καταστολή να μην καταστούν παρά μια απλή ενθουσιώδης κρίση. Δεν υπάρχει καμιά υπερβάσταση, κανένα ελαφρυντικό, καμιά δικαιολογία οποιοδήποτε είδους, όταν δηλώνεται για έκρηφορά ότι ο Λένιν είναι νεκρός, τη στιγμή που η μόνη πληροφορία που διαθέτει η εφημερίδα είναι κάποια ανωφορά για το ότι τάχα είναι νεκρός από μια πηγή που έχει αποδειχτεί επαπειληγμένα αναξιόπιστη. Η είδηση στην περίπτωση αυτή, δεν μπορεί να είναι ότι «Ο Λένιν Είναι Νεκρός», αλλά ότι «Το Χέλιςινγκφορς Λέει ότι ο Λένιν Είναι Νεκρός». Και μια εφημερίδα μπορεί να αναλάβει την ευθύνη να μην κηρύξει τον Λένιν νεκρό στο βαθμό που η πηγή της είδησης είναι αναξιόπιστη: αν υπάρχει ένα θέμα στο οποίο οι εκδόσεις είναι εξαιρετικά υπεύθυνοι, αυτό είναι η κρίση τους ως προς την αξιοπιστία της πηγής των πληροφοριών. Αλλά όταν το θέμα φτάνει στη διαπραγμάτευση, για παράδειγμα, ιστοριών σχετικά με τη θέση του ρώσικου λαού, τότε δεν υφίσταται κανείς τέτοιος έλεγχος.

Η απουσία τέτοιων ελέγχων ακριβείας πιστεύω πως είναι περισσότερο υπόλογη για το χαρακτήρα του επαγγέλματος από όσο οποιαδήποτε άλλη αιτία. Οι ακριβείς γνώσεις που δεν απαιτούν εξαιρετική ικανότητα ή εκπαίδευση στη διαπραγμάτευσή τους είναι πολύ λίγες. Τα υπόλοιπα αναπόκλεινται στη διάκριση του δημοσιογράφου. Από τη στιγμή που φεύγει από το μέρος όπου έχει οριστικά καταγραφεί, δηλαδή από το γραφείο του Τοπικού Δικαστικού Κλητήρα, το ότι ο Τζων Σμιθ έχει κρυχτεί σε πτώχευση, όλα τα καθορισμένα πρότυπα εξαφανίζονται. Η ιστορία τού γιατί ο Τζων Σμιθ απέτυχε, οι ανθρωπίνες αδυναμίες του, η ανάδυση των οικονομικών συνθηκών πάνω στις οποίες ναυάγησε, όλα τούτα μπορεί να τα αφηγηθεί κανείς με εκατό διαφορετικούς τρόπους. Δεν υπάρχει καμιά πειθαρχία στην εφαρμοσμένη ψυχολογία, όπως υπάρχει στην ιατρική, στη μηχανική ή έστω στο δικαίο, μια πειθαρχία που να έχει την εξουσία να κατευθύνει τη διάνοια του δημοσιογράφου όταν περνάει από την είδηση στο ακαθόριστο βασίλειο της αλήθειας. Δεν υπάρχουν κανόνες που να κατευθύνουν τη διάνοιά του, και δεν υπάρχουν κανόνες που να καταστρέφουν την κρίση του αναγνώστη ή του εκδότη. Η εκδοχή του για την αλήθεια δεν είναι παρὰ η δική του εκδοχή. Πώς μπορεί να καταδείξει την αλήθεια όπως την αντιλαμβάνεται; Δεν μπορεί να την καταδείξει, ακριβώς

όπως ο κ. Sinclair Lewis δεν μπορεί να καταδείξει ότι έχει πει όλη την αλήθεια σχετικά με τη Μέην Σπριτ. Και όσο περισσότερο αντιλαμβάνεται τις ίδιες τις αδυναμίες του, τόσο πιο πρόθυμος είναι να παραδεχτεί ότι εκεί που δεν υπάρχει αντικειμενικός έλεγχος, η ατομική του γνώμη διαμορφώνεται σε καθοριστικό μέτρο από τα δικά του στερεότυπα, σύμφωνα με το δικό του κώδικα, και από την επιτακτικότητα των δικών του συμφερόντων. Γνωρίζει ότι βλέπει τον κόσμο μέσα από υποκειμενικούς φακούς. Δεν μπορεί να αρνηθεί ότι κι αυτός επίσης είναι, όπως παρατήρησε ο Σέιλακι, ένας θόλος με πολύχρωμα τζάμια που κηλιδώνει τη λευκή ακτινοβολία της αιωνιότητας.

Και γνωρίζοντας το αυτό, η βεβαιότητά του αμβλύνεται. Μπορεί να διαθέτει κάθε είδους γλυκό σθένος, και μερικές φορές το διαθέτει πράγματι, αλλά του λείπει η ενισχυτική εκείνη πεποίθηση μιας ορισμένης τεχνικής, η οποία τελικά απευθέρωσε τις φυσικές επισημες από το θεολογικό έλεγχο. Εκείνο που έδωσε στο φυσικό επιστήμονα τη διανοητική του ελευθερία, λες ενάντια σε όλες τις δυνάμεις του κόσμου, ήταν η προοδευτική ανάπτυξη μιας αναμφισβήτητης μεθόδου. Οι αποδείξεις του ήταν τόσο σαφείς, τα αποδεικτικά του στοιχεία τόσο έντονα ανώτερα από την παράδοση, ώστε τελικά ξέφυγε από κάθε έλεγχο. Αλλά ο δημοσιογράφος δεν έχει τόσο μεγάλη υποστήριξη μέσα στη συνείδησή του ή στο γεγονός. Ο έλεγχος ασκείται πάνω του από τη γνώμη του εργοδότη και του αναγνώστη του, δεν είναι ο έλεγχος της αλήθειας από την προκατάληψη, αλλά ο έλεγχος μιας γνώμης από μιαν άλλη γνώμη η οποία δεν είναι ευαπόδεκτη λιγότερο αληθινή. Ανάμεσα στον ισχυρισμό του Δικαστή Garry ότι τα συνδικάτα θα καταστρέψουν τους αμερικανικούς Θεομύς, και στον ισχυρισμό του κ. Compers ότι είναι υπηρέτες των ανθρώπινων δικαιωμάτων, η επιλογή, σε μεγάλο μέτρο, πρέπει να δέχεται από τη θέση να διαθέτει κανείς πίστη.

Το ζήτημα της εξομάλυνσης των αντιδικιών αυτών, και της μείωσής τους μέχρι το σημείο ώστε να μπορούν να μεταφερθούν σαν ειδήσεις, δεν είναι ένα έργο που να μπορεί να το επιτελέσει ο ειδησεογράφος. Είναι δυνατό, αλλά και απαιτήσιμο, να φέρουν οι δημοσιογράφοι στο στίβι των ανθρώπων τον αβέβαιο χαρακτήρα της αλήθειας στον οποίο εδράζονται οι γνώμες τους, και με την χριστακή και τη συζήτηση να παρακαινήσουν την κοινωνική επιστήμη στο να κάνει πιο εύχρηστες διατυπώσεις των κοινωνικών γεγονότων και να

παρακινήσουν τους πολιτικούς να καθιερώσουν πιο διαφανείς θεσμούς. Ο τύπος, με άλλα λόγια, μπορεί να πολεμήσει για την επέκταση της ειδησεογραφικής αλήθειας. Αλλά, καθώς η κοινωνική αλήθεια οργανώνεται σήμερα, ο τύπος δε συγκροτείται ώστε να παρουσιάζει από τη μία έκδοση στην επόμενη την ποσότητα της γνώσης που απαιτεί η δημοκρατική θεωρία της κοινής γνώμης. Αυτό δεν οφείλεται στην Επιταγή της Αναίδειας, όπως αποδεικνύει η ποιότητα των ειδήσεων στις ριζοσπαστικές εφημερίδες, αλλά στο γεγονός ότι ο τύπος έχει να κάνει με μια κοινωνία στην οποία οι δυνάμεις που την κυβερνούν είναι σχεδόν αφανείς. Η θεωρία ότι ο τύπος μπορεί να καταγράψει από μόνος του τις δυνάμεις αυτές, είναι λανθασμένη. Φυσιολογικά μπορεί να καταγράψει μόνο όσα έχουν καταγραφεί για αυτές από τη λειτουργία των θεσμών. Καθετί άλλο είναι επιχείρημα και γνώμη, και κυμαίνεται ανάλογα με τις αντιδρότητες, την αυτοσυνειδησία και το σθένος της ανθρώπινης διάνοιας.

Εάν ο τύπος δεν είναι τόσο καθολικά πονηρός, ούτε τόσο βαθιά συνωμοτικός, όσο θα μας έκανε να πιστέψουμε ο κ. Sinclair, είναι όμως πολύ πιο εύβραυστος από όσο έχει παραδεχτεί μέχρι τώρα η δημοκρατική θεωρία. Είναι αρκετά εύβραυστος ώστε να μεταφέρει το όλο φορτίο της λαϊκής κυριαρχίας, ώστε να παρέχει αυθόρμητα την αλήθεια, η οποία κατά τους δημοκράτες είναι έμφυτη. Και όταν αναμενουμε από αυτόν να παράσχει ένα τέτοιο σώμα αλήθειας, μετρχώμαστε ένα παραπλανητικό πρότυπο κρίσης. Παρανοούμε την περιορισμένη φύση των ειδήσεων, την απερίριστη πολυπλοκότητα της κοινωνίας υπερεκτιμούμε την καρτερία μας, το δημόσιο πνεύμα, και την ολόπλευρη επάρκειά μας. Προϋποθέτουμε ένα ενδιαφέρον για αδιάφορες αλήθειες, το οποίο δεν ανακαλύπτεται από οποιαδήποτε έντιμη ανάλυση των προτιμήσεών μας.

Αν οι εφημερίδες, λοιπόν, θα πρέπει να φορτωθούν με το καθήκον της ερμηνείας της όλης δημόσιας ζωής του ανθρώπου, έτσι ώστε κάθε ενήλικος να μπορεί να φτάνει σε κάποια γνώμη για κάθε αμφισβητούμενο θέμα, τότε θα αποτύχουν, δε γίνεται παρά να αποτύχουν, οποιαδήποτε κι αν είναι το μέλλον δεν μπορεί κανείς παρά να διανοηθεί ότι συνεχώς θα αποτυγχάνουν. Δεν είναι δυνατό να δεχτεί κανείς ότι ένας κόσμος, που συνεχίζει να κυριαρχείται από τη διάκριση της εργασίας και από την κατανομή της εξουσίας, μπορεί να διέπεται από τις οικονομικές γνώμες. Αυσυνείδητα η θεωρία ε-

κλαιβάνει το μεμονωμένο αναγνώστη σαν θεωρητικό ικανό για τα πάντα, και αναθέτει στον τύπο το φορτίο της επιτέλεσης επιτευγμάτων που οποιαδήποτε αντιπροσωπευτική κυβέρνηση, βιομηχανική οργάνωση και διπλωματία έχουν αποτύχει να επιτελέσουν. Ενεργώντας σε καθέναν επί τριάντα λεπτά κάθε είκοσι τέσσερις ώρες, ο τύπος αναμένεται να δημιουργήσει μια μυστηριακή δύναμη που αποκαλείται Κοινή Γνώμη, η οποία θα αναλάβει την ευθύνη για τα κενά των δημόσιων θεσμών. Ο τύπος εσφαλμένα έχει συχνά υποκριθεί ότι θα μπορούσε να επιτελέσει κάτι τέτοιο. Με μεγάλο κόστος για τον εαυτό του, έχει ενθαρρύνει μια δημοκρατία, προοδεύουσα ακόμη στα πρωταρχικά αξιώματά της, να αναμένει από τις εφημερίδες να προμηθεύουν αυθόρμητα σε κάθε κυβερνητικό όργανο, σε κάθε κοινωνικό πρόβλημα, το μηχανισμό της πληροφορόρησης που κάττω από φυσιολογικές συνθήκες δεν προσφέρουν οι ιδίες στον εαυτό τους. Οι θεσμοί, έχοντας αποτύχει να προμηθευτούν με μέσα της γνώσης, έχουν καταστεί μια δέσμη «προβλημάτων», τα οποία υποτίθεται ότι θα λύσει ο πληθυσμός στο σύνολό του, διαβάζοντας τον τύπο στο σύνολό του.

Ο τύπος, με άλλα λόγια, έχει καταντήσει να θεωρείται σαν ένα όργανο της άμεσης δημοκρατίας, φορτωμένο σε πολύ ευρύτερη κλίμακα, τη μια μέρα μετά την άλλη, με τη λειτουργία που συχνά αποδίδεται στη δυνατότητα του εκλογικού σώματος να προτείνει νομοθέτημα ή τροποποίηση του συντάγματος, να διενεργεί δημοψήφισμα και να ασκεί το δικαίωμα ακύρωσης ή ανάκλησης. Το Δικαστήριο της Κοινής Γνώμης, ανοιχτό μέρα και νύχτα, πρέπει να καταθέτει το νομοθετικό διάταγμα για το καθετί πάντοτε. Αυτό δεν είναι εφαρμόσιμο. Και όταν αναλογιστείς τη φύση των ειδήσεων, δεν είναι καν παραδεκτό. Επειδή οι ειδήσεις, όπως είδαμε, είναι ακριβείς σε ευθεία αναλογία με την ακρίβεια με την οποία καταγράφηκε το συμβάν. Εκτός από την περίπτωση που το συμβάν είναι δυνατό να ονομαστεί, να μετρηθεί, να πάρει σχήμα, να γίνει συγκεκριμένο, είτε αποτυχαίνει να λάβει το χαρακτήρα της ειδήσεως, είτε υπόκειται στις συμπτώσεις και στις προκαταλήψεις της παρατήρησης.

Συνεπώς, γενικά, η ποιότητα των ειδήσεων σχετικά με τη σύγχρονη κοινωνία είναι ένας δείκτης της κοινωνικής της οργάνωσης. Όσο καλύτεροι είναι οι θεσμοί, τόσο τυπικότερα εκπροσωπούνται όλα τα σχετικά συμφέροντα, τόσο περισσότερα ζητήματα ξεμπερ-

δύνονται, τόσο αντικειμενικότερα κριτήρια εισάγονται, τόσο τελειότερα μπορεί να παρουσιαστεί μια υπόθεση σαν είδηση. Στην καλύτερη περίπτωση ο τύπος είναι ο υπηρέτης και ο θεματοφύλακας των θεμάτων στη χειρότερη είναι το μέσον με το οποίο οι λίγοι εκμεταλλεύονται την κοινωνική αποδιοργάνωση για τους δικούς τους σκοπούς. Στο βαθμό στον οποίο οι θεσμοί αποτυγχάνουν να λειτουργήσουν, ο ασυνείδητος δημοσιογράφος μπορεί να ψαρεύει σε θοάά νερά και ο ευσυνείδητος πρέπει να διακινδυνεύει με τις αβεβαιότητες.

Ο τύπος δεν είναι το υποκατάστατο των θεμάτων. Είναι σαν τη δέση ενός προβολέα που κινείται ολόγυρα ακατάπαιτα, φέροντας το ένα επεισόδιο μετά το άλλο έξω από το σκοτάδι, στην κοινή θέα. Οι άνθρωποι δεν μπορούν να επιτελέσουν το έργο του κόσμου με αυτό το φως μοναχά. Δεν μπορούν να κυβερνήσουν την κοινωνία με επεισόδια, περιστατικά και ξεσπάσματα. Μόνον όταν εργάζονται με ένα σταθερό φως δικό τους μπορεί ο τύπος, όταν θα στραφεί πάνω τους, να αποκαλύψει μια κατάσταση αρκετά κατανοητή για μια δημοφιλή απόφαση. Η δυσκολία βρίσκεται βαθύτερα από όσο ο τύπος, και το ίδιο βαθύτερα βρίσκεται και η θεραπεία. Βρίσκεται στην κοινωνική οργάνωση που βαδίζει σε ένα σύστημα ανάλυσης και καταγραφής, και σε όλα τα συνακόλουθα της αρχής αυτής: στην εγκατάλειψη της θεωρίας του ικανού για τα πάντα πολίτη, στην αποκέντρωση των αποφάσεων, στο συντονισμό των αποφάσεων από συγκρίσιμες καταγραφές και αναλύσεις. Αν στα κέντρα διαχείρισης υπάρχει ένας τρέχων έλεγχος, ο οποίος κάνει την εργασία καταληπτή σε κείνους που την κάνουν, και σε κείνους που την επισκοπούν, τότε τα ζητήματα, όταν εγείρονται, δεν είναι οι απλές συγκρούσεις τυφλών μεταξύ τους. Τότε, επίσης, οι ειδήσεις αποκλύπτονται στον τύπο από ένα σύστημα συλλογής πληροφοριών, το οποίο ασκεί επίσηγ και έλεγχο πάνω στον τύπο.

Αυτός είναι ο ριζοσταστικός τρόπος. Γιατί οι δυσχέριες του τύπου, όπως και οι δυσχέριες της αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης, είτε είναι θέμα δικαιοδοσίας είτε είναι θέμα λειτουργίας, όπως και οι δυσχέριες της βιομηχανίας, είτε είναι καπιταλιστική, είτε συνεργατική, είτε κομμουνιστική, ανάγονται σε μια κοινή πηγή στο παρελθόν: στην αποτυχία της αυτοκυβέρνησης των ανθρώπων να ξεπεράσει την τυχαία εμπειρία τους και τις προκαταλήψεις τους με την επινοητικότητα, με τη δημιουργία, και με την οργάνωση ενός

μηχανισμού γνώσης. Ο λόγος που οι κυβερνήσεις, τα σχολεία, οι εφημερίδες και οι εκκλησίες κάνουν τόσο μικρή πρόοδο ενάντια στις πιο φανερές ατέλειες της δημοκρατίας, ενάντια στις βίαιες προκαταλήψεις, ενάντια στην απάθεια, ενάντια στην προτίμηση για το περιέργο ασήμαντο και όχι για το δυσδιάκριτο σημαντικό, και ενάντια στην πείνα για επιδείξεις δευτερεύουσας σημασίας και για αγώνες δρόμου μισοχαριών κατά ζεύγη, είναι ότι είναι υποχρεωμένες να ενεργούν χωρίς να έχουν μιαν αξιόπιστη εικόνα για τον κόσμο. Αυτό είναι το πρωταρχικό ελάττωμα της λαϊκής κυβέρνησης, ένα ελάττωμα σύμφυτο στις παραδόσεις της, και όλα τα υπόλοιπα ελαττώματά της, θαφρώ, μπορούν να αναχθούν σ' αυτό το ένα και μοναδικό.